

CIRCULAIRE ZORG

Tien portretten

Suzanne de Ruig & Levi van Dam (redactie)
Sjoerd Wielenga (interviews)

Boom

De online materialen van Boom uitgevers Amsterdam zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding), maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

© 2020 S. de Ruig & L. van Dam, p/a Boom uitgevers Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

www.circulairezorg.nu

www.boompsychologie.nl/circulairezorg

www.boomuitgeversamsterdam.nl

Inhoud

Inleiding

- 1 'Een kind heeft niet veertig hulpverleners nodig, maar één JIM' – *Fons Hakemulder (ouder)*
- 2 'Ik ga weg. De JIM blijft' – *Rik Schieveen (professional)*
- 3 'Een JIM? O nee, niet wéér zo'n instantie! Moet ik wéér mijn masker opzetten' – *Jaydn (jongere)*
- 4 'De JIM brengt je terug bij je oorspronkelijkheid' – *Hans van Breukelen (oud topsporter)*
- 5 'JIM is er ook voor de gewone puberproblemen' – *Simone de Kruijk (rector scholengemeenschap)*
- 6 'Als ik aan JIM denk, voel ik dankbaarheid' – *Bodyl (jongere)*
- 7 'De JIM-aanpak verdient een theoretische verdiepingsslag' – *Thea Roelofs (bestuurder Enver)*
- 8 'Zonder JIM was mijn kleinzoon op straat beland' – *Albert (JIM)*
- 9 De jeugdbescherming over JIM: 'De héle samenleving is verantwoordelijk voor onze jongeren'
– *Arno Lelieveld en Senel Beyaz (bestuurder en jeugdbeschermmer Jeugdbescherming Gelderland)*
- 10 'Als je het doet, moet je het goed doen' – *Simone Kukenheim (wethouder Amsterdam)*

Inleiding

Sinds de verschijning van het boek *De JIM-aanpak* (2016) werken steeds meer mensen met JIM: Jouw Ingebrachte Mentor. Ruim veertig instellingen zijn inmiddels getraind in deze nieuwe benadering. De JIM-aanpak is overal te vinden: op school, in de buurt, in jeugdzorg en in de ggz. Minderjarige vluchtelingen hebben een JIM, net als zwerfjongeren, pleegkinderen en jongeren met een (verstandelijke) beperking. Het boek *Circulaire zorg* laat zien waar JIM nu staat en welke mogelijkheden er zijn voor een nieuwe kijk op de jeugdhulpverlening.

Journalist Sjoerd Wielenga heeft op ons verzoek een aantal mensen geïnterviewd met steeds een ander perspectief op JIM. Zo heeft hij twee jongeren, een ouder, een JIM, twee uitvoerende professionals, een oud topsporter en diverse bestuurders geïnterviewd en hun verhalen opgeschreven. Hoe zien zij JIM vanuit hun rol, positie en verantwoordelijkheid? Deze verhalen tezamen bieden een ander verhaal omtrent circulaire zorg. Geen theorie of onderzoek, maar verhalen en visies uit de praktijk.

Deze persoonlijke en intrigerende portretten bieden wij u graag aan als extra achtergrondinformatie bij *Circulaire zorg*. Ook kunt u op www.boompsychologie.nl twee whitepapers downloaden, geschreven door Dot van de Kant (over een nieuw soort hulpverlener) en Gert Schout (JIM in relatie tot de andere methoden, en hoe die zijn te integreren).

Suzanne de Ruig en Levi van Dam

‘Een kind heeft niet veertig hulpverleners nodig, maar één JIM’

Fons Hakemulder

De zoon van Fons Hakemulder had een JIM nodig. Maar als gevolg daarvan kwam er een heel blok van critici tegenover Fons te staan. Daardoor had Fons behoefte aan een eigen JIM. Inmiddels is Fons vrijwilliger voor Stichting JIM en speelde hij bovendien mee in een theaterstuk van JIM.

Fons werd in 1970 in Renkum geboren als jongste in wat hij noemt in ‘een conservatief gezin’ van vier kinderen. Zijn vader werkte buiten de deur en moeder zorgde thuis voor de kinderen. ‘Voor een ADHD’er als ik was het geen prettig gezin. Mijn vader heeft autistische trekken. Zijn motto was: discipline, discipline, discipline. Hij was heel dominant en je moest al zijn bevelen uitvoeren. Ik was een beetje de gebeten hond. Mijn vader zei bijvoorbeeld dat ik een narcist ben.’ Lachend: ‘Maar dat zie ik uiteraard heel anders!’

Hoe is de relatie met je vader nu?

‘Hij is 85 jaar, maar we hebben nog altijd heel veel ruzie. Wel kom ik op zijn verjaardag. Van het gezin heb ik alleen goed contact met een zus. Zeven jaar geleden had ik een zware depressie en werd ik elf weken opgenomen in een ggz-kliniek. Toen kwam alles van vroeger naar buiten. Had ik in mijn jeugd maar een JIM-type gehad. Met mijn moeder kon ik goed overweg, maar buiten het gezin had ik geen andere mensen die ik kon vertrouwen. En bovendien gold destijds dat je ouders altijd gelijk hadden en als je het waagde dat te ontkennen, kreeg je een draai om je oren.’

Wanneer hoorde je van JIM?

‘Mijn jongste zoon was volgens iedereen moeilijk. School, maatschappelijk werk, zijn moeder en stiefvader ... allemaal vonden ze hem een rotkind. Toen hij een jaar of 14 was, liep zijn gedrag de spuigaten uit. Hij blowde, hing op straat en haalde rotzooi uit. Ik snapte wel waar het vandaan kwam. Hij heeft, net als ik, last van iets in de richting van ADHD. Hij werd overvraagd en ging zijn heil zoeken in verkeerde dingen.

Mijn zoon liep weg van zijn moeders huis – waar hij woonde – en kwam naar mij toe. Kort daarna werd maatschappelijk werk van Youké gestart. Van een maatschappelijk werker hoorde ik van het JIM-concept. Ik was gelijk fan van dit idee, omdat het uitgaat van gelijkwaardigheid. De oplossing

moest vanuit ons zélf komen en niet vanuit de hulpverlening. Mijn zoon koos zijn opa, de vader van mijn ex, als JIM.’

Wat vond je daarvan?

‘Ik vond dat zelf wel lastig, want waar opa is, is oma. En waar oma is, is mijn ex-vrouw. En zij zijn allebei tegen mij. Maar ik moest mijn eigen ego aan de kant zetten, omdat deze JIM goed was voor mijn zoon. Ik was ervan overtuigd dat een JIM nodig was: iemand die al in onze omgeving was. Opa kende hem al en snapte hem. Er kwamen veel hulpverleners over de vloer, maar opa was er al en gaat nooit weg. Het was goed voor mijn zoon.’

Ging alles altijd van een leien dakje?

‘Nee. Tijdens bijeenkomsten met de hulpverlening gaven mijn ex, haar vriend, haar moeder en ook haar vader me steeds steken onder water. Toen ik dat aankaartte bij de hulpverlener, stelde hij mij de vraag: “Wie zou jouw JIM kunnen zijn?” Nou, dat wist ik wel. Dat moest Olaf, mijn beste vriend, worden. We zagen elkaar sowieso al elke week, omdat we bij elkaar aten. Tijdens een van die etentjes vroeg ik hem als JIM. Hij kreeg echt een positie. Hij vond het leuk en interessant. Ook vanwege zijn werk als manager van de arrestantenzorg in Oost-Nederland. Olaf vond het prima om JIM te worden, want hij was toch al een luisterend oor voor mij.’

Had het feit dat Olaf je JIM werd invloed op jullie vriendschap?

‘We bleven gewoon vrienden. Er was geen sprake van ongelijkheid of een machtsverhouding. Het contact bleef altijd gelijkwaardig. Maar het hielp, want dankzij die gesprekken kreeg ik meer rust. Ik kon mijn verhaal kwijt. Af en toe kwam hij met een oplossing. En alleen al dat ik mijn verhaal kon vertellen luchtte op. Eigenlijk heeft iedereen een JIM nodig om zijn verhaal aan kwijt te kunnen, anders worden mensen eenzaam. Mijn hulpverlener vroeg mij bovendien: “Wat voor soort vader wil je zijn? Iemand die alles oplost of iemand die een veilige haven is voor zijn kinderen?” Dat zorgde voor een omslag. Ik wilde een veilige haven zijn, waar ze op adem konden komen.’

Je was enige tijd ook actief op JIM-bijeenkomsten. Wat was jouw rol?

‘Ik vertel mijn ervaringsverhaal, over wat JIM betekend heeft voor mijn zoon. Ik probeer mensen en instanties warm te maken voor JIM. Ik doe dit allemaal vrijwillig, omdat de JIM-aanpak mij enorm aanspreekt. Ik ben zelf wars van hulpverleners, omdat ze het altijd beter denken te weten – terwijl dat meestal niet zo is. Het goede aan de JIM-aanpak is dat de hulpverlener naar de achtergrond verdwijnt. In het meest ideale geval kan de jeugdzorg dankzij JIM helemaal afgeschaft worden.’

En je speelde zelfs mee in het JIM-theaterstuk.

‘De JIM-aanpak kan al snel heel theoretisch worden. Op een bijeenkomst van JIM zei ik eens: “Maak een toneelstuk of theaterstuk, laat het verhaal zien in plaats van erover te praten.” Dat is gelukt. Ik speel zelf de vader in het verhaal, dat overigens erg lijkt op het verhaal van mijn zoon. Op de landelijke JIM-dag werd het stuk ook opgevoerd.’

Wat dreef je om je als vrijwilliger in te zetten voor de stichting?

‘Een kind heeft niet veertig hulpverleners nodig, maar één JIM. Die is er altijd voor een kind. Als vader weet ik wat goed is voor mijn kind, maar het lukt me niet altijd om hem te bereiken. Een hulpverlener

lukte het ook niet. De JIM wel en dat komt doordat hij – anders dan een hulpverlener – niet vastzit aan protocollen, regels en verantwoording. Opa sloeg tijdens een gesprek met school eens met de vuist op tafel en maakte ruzie. Dat kan een hulpverlener niet doen. Maar het hielp wel. Ik was wekelijks op school om hulp te vragen voor mijn jongen, maar dat veegden ze van tafel. Met JIM gingen de deuren wél open. Dat waar ik anderhalf jaar tevergeefs voor knokte lukte de JIM wel, omdat school accepteerde dat een derde persoon zich met het kind ging bemoeien. Gelukkig was er een goede leerplechtambtenaar die het ook stimuleerde.’

Hoe is het nu met je zoon?

‘Met mijn zoon gaat het goed! Hij doet een opleiding tot schilder en wil een eigen bedrijfje beginnen. Hij doet zijn huiswerk trouw, dus dat is heel goed. Hij woont bij zijn moeder. Op het terrein wonen sinds kort ook haar ouders, van wie zij mantelzorger is. Mijn zoons JIM woont dus bij hem op het erf.’

‘Ik ga weg. De JIM blijft’

Rik Schieveen

Rik Schieveen is ambulantly hulpverlener en JIM-trainer bij Youké. Na jarenlang eigen cliënten te hebben gehad, coacht hij nu zijn collega's.

Rik (1978) is geboren en getogen in Maarssen. Hij groeide samen met zijn broertje op in een gelukkig gezin, maar ook in gelukkige gezinnen is er weleens gedoe met pubers. Zo ook in huize Schieveen. Als puber Rik het thuis even niet meer trok, kon hij altijd terecht bij Kees, een vader van twee kinderen, van drie straten verderop. ‘Als ik met mijn kwaai kop binnenstapte, bakte hij eieren met spek voor me. Hij belde mijn ouders dat ik bij hem was en dat ik straks wel thuis zou komen. Eigenlijk was Kees een JIM voor me. Ik denk daar weleens aan, nu ik als hulpverlener zoek naar mensen in het netwerk van jongeren die voor hen spreekwoordelijke eitjes willen bakken.’

Naast een opleiding pedagogiek, heeft Rik een studie gevolgd die met jeugdzorg weinig van doen lijkt te hebben: een master kunstgeschiedenis en cultuurwetenschappen. ‘Omdat ik in mijn werk de intellectuele uitdaging miste, heb ik me voorgenomen om elk jaar één nieuwe, nutteloze vaardigheid te leren. Ik heb ook eens een lascursus gedaan.’

Zie je raakvlakken tussen je werk en je kunststudie?

‘In mijn werk ben ik veel bezig met de zelfkant van de samenleving. Ik ontmoet zelden cliënten met wie ik over kunst kan praten. Het zijn dus echt twee gescheiden werelden.’

Of het moeten de schilderijen met huishoudens van de schilder Jan Steen zijn...

‘Dat is herkenbaar, inderdaad. Maar aan de andere kant: die huishoudens van Jan Steen waren wél heel gezellig!’

Rik werkt sinds zijn achttiende in het vak en kent JIM al sinds 2013, toen hij op de behandelgroep van Youké werkte. De uit huis geplaatste kinderen van deze groep voelden zich heel eenzaam. ‘Ik heb met JIM geëxperimenteerd. In de jaren die volgden, spande ik me in om als ambulantly werker te voorkomen dat kinderen uit huis geplaatst werden, aangezien ik met eigen ogen had gezien waar ze terecht kwamen. Het doet vaak meer kwaad dan goed. Soms is het nu eenmaal niet anders, hoe pijnlijk dat ook is. In dat geval moeten we goed voor de kinderen zorgen. Maar is het wel echt veilig om een kind uit huis te halen?’

Wat denk je?

‘Ik denk dat het beter is om te helpen de boel thuis veiliger maken. Ik zag vaak dat het negen maanden uitstekend ging met het kind, maar dat er thuis niets veranderde. Dan kwam het kind na maanden weer thuis en bleek vader nog steeds te drinken en moeder nog steeds te slaan. Dan heb je dus niets bereikt. Het thuisfront moet ook veranderen en veiliger worden; het heeft geen zin om een kind eruit te halen als er niets verandert.’

Wat zijn je ervaringen met JIM hierin?

‘De meeste kinderen hebben niets met hulpverleners. Een JIM kan beter dan een kind aan ons vertellen wat het kind voelt. De JIM snapt het systeem en de taal veel beter dan de hulpverlener. Ik heb blinde vlekken, terwijl de JIM bijvoorbeeld weet dat papa en mama elkaar al jaren de tent uit vechten. Ze kunnen ook heel praktisch hulp bieden door een slaapplek aan te bieden als het thuis onveilig is. Een hulpverlener kan dat uiteraard niet doen. Als hulpverlener ben ik een passant. Ik kan wat toevoegen door een behandeling of therapie aan te bieden. Maar als ik wegga, ben ik ook echt weg. De JIM blijft.’

Welk gevoel roept JIM bij je op?

‘Ik kan me nu bijna niet meer voorstellen dat ik ooit zónder JIM’s werkte. Als ik terugdenk aan hoe we vroeger werkten, schaam me ik me daar weleens voor ... Ik had drie jaar lang een onhandelbaar meisje op de groep. Drie jaar! Toen ze 18 werd, kon ze op kamers. Als iemand drie jaar uit huis woont, waar behandel je dan voor? Dat slaat nergens op. Ik ben er niet trots op.’

Rik vertelt dat hij contextueel is opgeleid. Er was weinig aandacht voor de omgeving van kinderen. ‘Als ouders bij hun kinderen op bezoek kwamen, vonden we dat heel onhandig. Dan bemoeiden ze zich met de behandeling en dat was niet de bedoeling. Nu sta ik daar totaal anders in. Nu zijn ouders de baas. Als zij zeggen: “Onze dochter mag met haar handen eten”, dan mag dat van mij ook. Vroeger legde ik in zo’n geval mijn normen op en leerde ik iemand met mes en vork eten. Nu sluiten we aan bij de normen en waarden van de ouders.’

Is er een grens?

‘De wet is de grens. Ik moet alles kunnen verantwoorden aan de tuchtrechter. Een kind van 12 krijgt geen bier, ook al mag het van de ouders. Ook hier kan een JIM als een soort mediator een vertaalslag maken: Hoe doet het kind het thuis? En hoe zou het kind het op de groep kunnen doen?’

Is zo’n rol niet zwaar voor een JIM?

‘Als je dat goed met een JIM bespreekt, kiest hij zelf wat hij wil doen. JIM’s ervaren hun rol vaak niet als zwaar. Ze deden het toch al. Dat ze nu gevraagd worden om bij te dragen, voelt beter dan aan de zijlijn machteloos toekijken. Ze dachten vaak dat ze zich er niet mee mochten bemoeien, want “ik ben de buurman maar”. Nu is het anders. “Ik hoorde het geschreeuw wel bij de burens, maar als JIM mag ik aanbellen”.’

En wat nu als een JIM niet met de ouders door een deur kan?

‘Dan zeg ik niet: zoek maar een ander. Ik vind dat juist interessant: waarom is de belangrijkste persoon in het leven van jullie zoon iemand die jullie niet kunnen luchten of zien? Daar ga je over in gesprek. Ik besluit niet welke JIM gevraagd wordt.’

Maar wat nu als een JIM een crimineel is of een loverboy?

‘Ik heb weleens meegemaakt dat een oom van een cliënt vier jaar dakloos was, in de bak had gezeten en met een verslaving kampte. Nadat hij uit de gevangenis was gekomen, bood de oom zijn neefje een plekje aan op diens hooizolder. Hij had tegen zijn neefje gezegd: “Mijn leven is niet het leven dat je wilt, vriend. Je hebt een keuze in het leven.” De oom wilde er alles aan doen om te voorkomen dat het neefje óók op straat zou belanden. Uiteindelijk liep het contact tussen die beiden niet zo best, maar via de oom kwam de jongen bij zijn opa en oma terecht. Die criminele oom was dus heel helpend in het proces. De gezinsvoogd wilde aanvankelijk het neefje direct weghalen bij die oom. Maar voor die jongen was de hooizolder een veilige plek. Ik wil maar zeggen: het gaat niet om onze kaders, maar om die van de jongeren. Een net pleeggezin zou niet de plek geweest zijn voor deze jongen.’

Nieuwe rol

De vraag is of de rol van de hulpverlener met de komst van JIM veranderd is. Rik vertelt dat zijn cliënten vaak tegen hem zeiden: ‘Jij begrijpt niet hoe ik mij voel!’ Vroeger deed Rik dan heel erg zijn best om bij hun gevoelens aan te sluiten, hun erkenning te geven en hun het idee te geven dat hij hen goed snapte. ‘Maar eigenlijk lukte dat nooit, omdat ik als hulpverlener toch uit een andere wereld kwam. In Blaricum hoorde ik er niet bij, omdat ik zelf geen vier Porsches voor de deur had staan en op 22 hoog in een flat in Utrecht-Overvecht had ik niet het juiste accent. Kortom, ik begreep inderdaad niet hoe zij zich voelden en wat hun leefwereld echt was. Inmiddels doe ik niet meer mijn best om te doen alsof ik mijn cliënten echt wel begrijp. Er is namelijk iemand die hen écht snapt: hun JIM.’

Heb je hier een voorbeeld van?

‘Een opa was JIM van zijn kleinzoon. Hij zei eens tegen hem: “Als JIM mag ik tegen jou zeggen dat ik niet blij ben wat je hebt uitgespookt in het weekend en dat je tot 4 uur ’s nachts in de kroeg zat.” Maar als opa snap ik je; ik ben ook jong geweest.’ Dat zou ik als hulpverlener nooit zo kunnen zeggen. En bovendien: op zaterdagavond zijn ze Rik vergeten, maar opa vergeten ze niet. De relatie met hem willen ze goed houden. Opa heeft invloed, Rik niet. Kortom, we leren dus dat we op een andere manier invloed hebben. Ik kan de cliënt niet opdragen wat hij moet doen. Die behoefte heb ik ook niet meer.’

Wat is jouw rol dan nog?

‘De hulpverlener is als persoon minder belangrijk geworden. Zijn vakinhoudelijke kennis blijft van waarde om met de JIM en het gezin naar oplossingen te zoeken. Het duurde een jaar voordat ik dat had geaccepteerd. Tijdens een beoordeling door een gezin kreeg ik eens het rapportcijfer 3. Er stond bij: “Rik deed niets. Gelukkig hadden we de JIM nog.” Dat voelde niet lekker en was een pijnlijke confrontatie. Later realiseerde ik me: wat ze schreven was fantastisch! Het gezin redde het met de JIM en ze hadden mij niet nodig. Het duurde een jaar voordat ik doorhad: ik kreeg een 3, maar ik heb mijn werk goed gedaan.’

Deelt iedereen bij Youké de JIM-visie?

‘In het team wel, daar werken we met JIM. Binnen Youké is het zoeken. Als ik het uitleg is iedereen voorstander. Maar als Veilig Thuis belt met de mededeling dat een jongen het huis uit moet en ik zeg: “We zoeken een JIM”, dan wordt het spannend. Dan raak je het draagvlak snel kwijt. Ik moet veel uit-

leggen. Soms is dat hinderlijk, maar ik heb er ook zes jaar over gedaan om de veranderende rol van de hulpverlener te accepteren. Ik snap dat collega's niet na vijf minuten met mij praten overtuigd zijn.'

Hoe probeer je hen te overtuigen?

'Ik heb geleerd dat overtuigen niet werkt, maar dat je mensen mee moet nemen in het proces. Het is zaak om samen op te lopen. Je moet het werken met JIM voorleven en hopen op een positieve ervaring. Anders kom je al snel in een debatsfeer terecht. Het best is om gewoon te laten zien hoe het werkt en dat we de veiligheid van jongeren echt wel in het oog houden. Ik snap dat ouders blij zijn als een kind dat de boel terroriseert het huis uit is, maar het is beter om er samen voor te zorgen dat het thuis rustig blijft.'

Naam en positie

'Honderd jaar geleden,' zegt Rik, 'was het JIM-concept helemaal niet vernieuwend. Toen keken mensen meer naar elkaar om en was het niet nodig om een aparte JIM aan te stellen. Maar tegenwoordig delen we minder van ons leven met anderen. Het helpt dan om iemand die veel voor je betekent een naam en een positie te geven.'

Voor de toekomst zou Rik het mooi vinden als hulpverleners meer gaan vertrouwen op 'de goede wil van mensen bij wie we thuiskomen'. Rik: 'Uiteindelijk willen alle ouders het beste voor hun kinderen. Het zou helpen als wij ons realiseren dat we niet voor alles de oplossing zijn. Ik hoop dat we over vijf jaar bij een aanmelding in de crisisopvang standaard zeggen: "Wie uit jouw omgeving komt bij het gesprek zitten?"'

En heeft Rik nog weleens contact met Kees, de JIM uit zijn jeugd die eieren met spek voor hem bakte? 'Jazeker. Kees werd al snel mijn schoonvader. Omdat hij inmiddels een dagje ouder is, zijn de rollen nu omgedraaid. Ik help hem in de tuin of rijd hem naar het ziekenhuis. En de eieren met spek zijn vervangen door glazen whisky bij de open haard.'

‘Een JIM? O nee, niet wéér zo’n instantie! Moet ik wéér mijn masker opzetten’

Jaydn

Jaydn (niet zijn echte naam) is 21 jaar en studeert communicatie aan een hogeschool. Hij oogt succesvol: hij ziet er verzorgd uit, heeft een vlotte babbel en vertelt over het bedrijfje dat hij met medestudenten heeft opgezet.

Hoe anders was zijn leven enkele jaren geleden. ‘Ik was als puber een extreme rebel. Ik hield niet van school en ben wel zes of zeven keer met een leerplichtambtenaar in aanraking gekomen. Ik haalde veel kattenkwaad uit.’ Kattenkwaad. Hij weet zelf wel dat het wat meer was dan dat. Blown op straat. Omgaan met slechte vrienden. Drugsdeals. ‘Ik had schijt aan iedereen. Ook aan mijn docenten. Mijn gedrag was niet oké.’

Tijdens zijn middelbareschoolperiode werd Jaydn daarom overgeplaatst naar een school voor kinderen met gedragsproblemen. Thuis botste het ook. ‘Maar het lag grotendeels aan mezelf,’ blik hij terug. ‘Mijn ouders zorgden goed voor me. Maar ik had het idee dat ik sterker en sterker moest worden. Dat wilde ik ook uiten en dat werkte niet mee. Mijn ouders en zus hebben andere persoonlijkheidstypen dan ik. Ik ben precies het tegenovergestelde van hen. Ik botste dus altijd met de rest van het gezin. Ze hadden geen grip op me. Daarom ging ik mijn eigen keuzes maken. Mijn ouders wilden bijvoorbeeld dat ik zou sparen voor later, terwijl ik zei: “Pa en ma, ik leef nú. Ik ga genieten van mijn geld.” Dat leverde altijd conflicten op.’

En over de drugs?

‘Dat wisten ze wel, maar ze begonnen er nooit over. Ik kwam thuis met rode ogen en viel op de wc in slaap. Ze snapten wel dat ik high was, maar daar hadden we het niet over. Mijn moeder raakte mede door mij in een depressie. Ze zat zes maanden in een kliniek. Ook mijn vader trok het niet; hij ging drie maanden het huis uit. Zelf woonde ik twee maanden bij een pleeggezin. Als ik afwezig was, ging het thuis goed. Ja, het lag echt aan mij, omdat ik discussies nooit uit de weg ging. Ik liet me niet onderdrukken.’

Voelde je je daardoor niet heel alleen?

‘Jazeker! Die eenzaamheid vulde ik op met stoer gedrag. Ik zorgde ervoor dat ik de *leader* was van mijn vrienden. Ze gingen dan met me mee, dan was ik niet alleen. Ook in het pleeggezin voelde ik me eenzaam. Het was verschrikkelijk! Mijn pleegouders waren geen verkeerde mensen. Sterker nog, het waren

supergoede mensen. Maar ik werd als 14-jarige gedwongen om zonder contract te werken in hun timmerfabriek aan huis. Ik ben toen naar de politie gestapt en zei dat ik daar zwart en gedwongen werkte. Maar dat loste niets op.’

Hoe ben je in het pleeggezin terechtgekomen?

‘Voor die tijd hadden hulpverleners mij al opgegeven, omdat ik te rebels was. Ik werkte al in de timmerfabriek. Terwijl ik in de stellingen aan het werk was, kwam de eigenaar en vader naar me toe. Hij zei: “Jij gaat niet naar huis vandaag. Je blijft hier en komt hier niet weg.” Dat hadden mijn ouders en hij samen bedacht. Ik pakte direct mijn MTB om door de bossen te fietsen. Maar ik kwam wel weer terug, want ik wilde mijn ouders niet het verdriet aandoen dat ze niet wisten waar ik was.’

Hoe blik je terug op die periode?

‘Ik heb veel kansen gemist. Als ik toen mijn best had gedaan, was ik nu verder geweest. Dan had ik geen mavo gedaan, maar havo. En dan had ik niet eerst mbo gedaan, maar meteen hbo, en daarna universiteit. Dan was ik nu een werkende man geweest. Ik ben zakelijk, maar houd ook van menselijk contact. Ik wil menselijk werk gaan doen.’

Waar droom je van?

‘Ik droom ervan om op podia duizenden mensen te inspireren en te motiveren. Dan kan over van alles gaan. Hoe word je een goede ondernemer? Hoe word je gelukkig? Hoe kom je van je angsten af? Wat daarin mijn drijfveer is? Als ik op mijn sterfbed lig, wil ik weten dat ik andere mensen geholpen heb. Ik ga niet graag van deze wereld af zonder anderen geholpen te hebben.’

Dat is best opvallend voor iemand die nog maar een paar jaar geleden aan iedereen schijt had.

‘Misschien komt het doordat ik christen ben. Het geloof geeft mij houvast in het leven. Bovendien, als ik mensen echt geholpen heb, geeft me dat zelf ook een goed gevoel. Ik geloof dat mensen andere mensen nodig hebben. Je bereikt er zelf ook niets mee als je aan iedereen schijt hebt. Je krijgt er in elk geval geen gunfactor door. Het is ook voor jezelf belangrijk om een goed netwerk te hebben. Toen ik bijna klaar was met het mbo, moest ik kiezen: of werken of hbo doen. Toen dacht ik: nu gaan we er volledig voor. Vanaf nu ga ik iets maken van mijn leven. Dat heeft zijn vruchten afgeworpen.’

Het christelijk geloof inspireert je om anderen te helpen. Heeft het geloof jou zelf ook geholpen?

‘Mijn vertrouwen in het geloof is een tijdje heel laag geweest nadat ik me verdiepte in de filosofie. Ik zat continu op Wikipedia van alles op te zoeken. Een bepaalde stroming beweert dat de mensen om je heen niet echt zijn. Dat riep bij mij de vraag op: Wat is dan nog waar? En zou het christelijk geloof dan wel waar zijn? Op een gegeven moment raakte ik mezelf helemaal kwijt en werd ik zelfs bang voor mezelf. Stel je voor dat het hele leven nep zou zijn ... Ik maakte mezelf gek. Ik was bang dat ik in een psychose terecht zou komen. Toen besloot ik: laat het los, ga gewoon geloven. Dat is gelukt. Het christelijk geloof biedt me houvast en hoop. Ieder mens is bang om dood te gaan, maar als christen hoop ik op een leven na de dood. Bovendien geeft het me ook houvast voor mijn leven nú. Er is iemand die met mij meekijkt. Een bewijs dat God bestaat heb ik niet, maar ik had wel een sterk gevoel dat Hij er was. Ook als ik somber ben, biedt het geloof troost. Als ik uit zo’n sombere periode kom, zeg ik: “Dank u wel, God, dat U mij daardoorheen hebt geholpen.”’

Lastige cliënt

Tijdens zijn tijd op de speciale middelbare school kreeg Jaydn een apart hulpverleningstraject. In die tijd hoorde hij ook van het JIM-concept. 'Ik koos voor Jan, de vriend van mijn tante. Ik kon goed met Jan praten over mijn vader. Jan hielp mij goed, omdat hij in staat was om de visie van mijn vader én die van mij te verwoorden. Mijn vader is ingesteld op principes, ik op logica. Hij begreep waarom ik iets vond en die erkenning had ik nodig. Jan begreep mij wel, al stond hij er niet altijd achter. Hij had ook contact met hulpverleners. Ik had niet altijd respect voor hun werkwijze; ik was een lastige cliënt. Als ik het niet logisch vond, dat nam ik het niet serieus.'

Welk gevoel gaf het JIM-concept je?

'Het feit dat ik zo'n JIM-traject aan moest gaan vond ik minder, omdat ik altijd heel afstandelijk was voor alle vormen van hulpverlening. Ik zat al bij psychiaters en psychologen die steeds de plank misloegen. Toen ik een JIM moest kiezen, dacht ik: o nee, niet wéér zo'n instantie! Moet ik wéér mijn masker opzetten! Maar uiteindelijk vond ik het prettig, omdat Jan goed was en mijn hulpverlener van dat moment bovendien een toppertje was, met wie ik ook kon lachen.'

Hoe zou jouw leven eruit hebben gezien zónder JIM?

'Dan was het hulpverleningstraject direct gestopt. Maar door Jan kreeg ik verschillende visies te horen. Hij wees de middenweg tussen mijn vader en mij, en zo werd het voor mijn vader en mij makkelijker om met elkaar om te gaan. Het lukte mijn vader en mij niet zelf om die middenweg te creëren.'

Wat vond je vader van JIM?

'Hij had zelf ook een JIM: Johan, een vriend van hem. Johan en hij spraken vaak over mij. Maar Johan heeft geen kinderen, dus dan dacht ik: tja, wat weet jij er nou van? Mijn vader had wisselend vertrouwen in Jan. Hij vond het lastig als Jan voor mij koos en niet voor hem. Mijn moeder en zus hadden geen problemen met Jan.'

Zijn er ook nadelen aan het werken met JIM?

'Ik snap het JIM-concept heel goed, maar er is weinig aandacht voor de vraag: wat voor persoonlijkheidstype heeft de jongere? Ik heb een lastige persoonlijkheid, maar je kunt goed met me overweg als je weet hoe ik in elkaar steek. Ik ben ervan overtuigd dat als je weet hoe iemand in elkaar steekt, het JIM-concept een stuk beter werkt. Op de hogeschool leerde ik een model met zestien persoonlijkheidstypen. Als je al die typen zou kennen, zou het voor hulpverleners makkelijker zijn om mensen te begeleiden. Op de hogeschool moest ik een persoonlijkheidstest doen, en toen ik de resultaten las dacht ik: dit gaat over mij! Eindelijk voelde ik me begrepen. Toen pas snapte ik waarom ik zo'n moeilijk persoon ben. Ik ben het type ENTP, "de ultieme advocaat van de duivel", las ik. Zo stond ik mijn hele leven tegenover mijn ouders. Had ik deze test maar eerder gedaan! Het schepte voor mij duidelijkheid dat ik niet zo ingewikkeld en raar was als ik altijd dacht. Ik dacht altijd: ik ga het nooit redden in het leven.'

Stel dat JIM wel met deze test had gewerkt, wat was er dan anders geweest voor jou?

'Als JIM had geweten welk type ik was, hadden ze me beter begrepen. Bij mijn JIM-traject ging het er vooral om: wie is hij en hoe oud is hij? En dan was het antwoord: aha, 16 jaar, dat is de puberale levensfase, dat moeten we zus en zo oplossen. Dat is veel te generaliserend. Belangrijker is de vraag: wat voor

type persoon is hij? Het moet niet gaan om “een gemiddelde jongen van 16”, maar om de persoon Jaydn. Het traject zou dan stukken sneller verlopen zijn.’

Spreek je je JIM nog weleens?

‘Met Jan heb ik nog veel contact. Als ik een terugval heb, kan ik nog altijd met hem praten. Maar zoveel als toen heb ik Jan nu niet meer nodig.’

‘De JIM brengt je terug bij je oorspronkelijkheid’

Hans van Breukelen

Ex-keeper Hans van Breukelen (1956) werd met het Nederlands voetbalelftal in 1988 Europees kampioen en maakte furore bij PSV en FC Utrecht. Inmiddels is Hans een door het leven gelouterde ‘comeback coach’ en veelgevraagd spreker. En bovendien: enthousiast over JIM.

Wie waren de mentoren in zijn eigen leven?

Het jaartal 1988 kleeft, in positieve zin, nog altijd aan Hans van Breukelen, net als zijn verdiensten voor PSV en FC Utrecht. Maar terwijl hij vroeger door de jeugd in Panini-voetbalalbums geplakt werd en op posters van menige jongenskamer prijkte, werd hij onlangs door een ‘millennial’ aangezien voor medisch specialist. Het gebeurde op een conferentie voor zorgprofessionals, waar Hans een *out of the box* speech zou houden. Een jonge zorgprofessional zag de gedistingeerde oud-keeper aan voor een arts die het congres zou bezoeken. Hans vertelde het de zaal lachend, en ook nu – tijdens het interview – op het kantoor van JIM in Amersfoort, moet hij er nog om grinniken. Het tekent de sympathieke en bescheiden oud-doelman.

Hans werd geboren als nakomertje in een, naar eigen zeggen, arbeidersgezin van drie en groeide op in een volksbuurt in De Bilt. ‘Mijn vader was laboratoriummedewerker aan de Utrechtse Melkcentrale. Hij was bij ons het werkpaard, mijn moeder zorgde als moederkloek voor de kinderen. Bij ons stonden de 3 R’s centraal: rust, reinheid en regelmaat.’ Hans vertelt dat hij ‘liefdevol en warm’ is opgegroeid. Als nakomertje kreeg hij meer ruimte dan zijn oudere broer en zus. ‘Ik kreeg de kans om een opleiding te volgen zodat ik onderwijzer kon worden. Mijn zus niet. Zij moest als 16-jarige gaan werken.’

In 2007 kreeg Hans’ vrouw Karen te horen dat ze borstkanker had. Daar kwam ze, na behandeling, goed doorheen. Het jaar erop hoorde ze dat ze getroffen was door alvleesklierkanker. In de tien maanden die volgden namen ze stapje voor stapje afscheid van elkaar. Na het afscheid van Karen, leerde Hans Carolein, een oud-studiegenoot van de pedagogische academie en een turnvriendin van Karen, opnieuw kennen. Voor de tweede keer werd hij verliefd en dat was wederzijds. Ze zijn nu samen gelukkig.

Hans blikt terug op de tijd dat hij met Karen en hun drie kinderen een jong gezin vormde. ‘Karen was thuis een baken van rust. We wilden onze kinderen hetzelfde warme nest geven als waarin wij zelf waren opgegroeid. Karen en ik kregen al op de havo verkering. Zij was 15 en ik 17 jaar. Na de pedagogische academie trouwden we snel, omdat ik dan als kostwinner – ik voetbalde bij FC Utrecht – niet in mili-

taire dienst hoefde. Dankzij die minister die dat regelde hoefde ik niet in dienst. En natuurlijk dankzij mijn vrouw die zo lief was om met mij te willen trouwen.’

Je was ook leraar. Hoe combineerde je dat met voetballen?

‘Voetbal is leuk, maar één rotschop en het is gebeurd. Dus daarom gaf ik ook les aan het lager tuinbouw onderwijscentrum, waar vakken als bloemsierkunst, levensmiddelen­technologie, aanleg en onderhoud, en dierenverzorging op het rooster stonden. Ik gaf Nederlands en wereldoriëntatie. Tijdens mijn opleiding zagen ze me als rechtse voetballer en in de voetballe­rij zagen ze me als linkse student. Ik deed gewoon mijn ding. Ik wilde gewoon onderwijzer worden en tegelijkertijd wilde ik kijken hoe ver ik met mijn passie keepen kon komen.’

Ome Frits

Hans is enthousiast over het JIM-concept. In zijn eigen leven had hij verschillende mensen die hem een beslissend zetje in de juiste richting gaven. Dat mensen in de omgeving van het gezin een positief rolmodel kunnen zijn, ziet Hans ook bij zijn eigen kinderen. ‘Onze toen 7-jarige zoon Lars was fan van ome Frits, onze overbuurman. Frits was timmerman en Lars zou dat hoe dan ook worden. En wat denk je? Mijn zoon is timmerman geworden en heeft nu een eigen interieurbouwbedrijf.’

Als Hans over zijn kinderen praat, klinkt hij als een trotse en betrokken vader. Zijn andere zoon, vertelt hij, is ‘een echt salesmannetje’. Zijn dochter wilde fysiotherapeut worden, maar omdat ze mavo had gedaan lukte dat niet meteen. ‘Maar na een aantal omwegen en hard werken, is het toch gelukt!’

Wat is de les die je hieruit trekt?

‘De les is: geef je kinderen de ruimte, luister goed naar ze en blijf met elkaar praten. Kijk waar ze blij van worden. Tegelijkertijd ben ik ook een vader die het belangrijk vindt dat ze afmaken waar ze aan begonnen zijn. Als je met een sportclub begint, maak dan in elk geval het jaar af. Je moet kinderen ook leren dat het leven niet altijd leuk is. Soms is het even afzien. Dat geldt ook voor drankgebruik en uitgaan. Ik zei altijd tegen ze: “Zorg dat je altijd weet wat je doet. En als je de kans krijgt om een wippie te maken, zorg er dan voor dat je jezelf beschermt tegen verschrikkelijke ziektes als aids.” Daar praatten we eerlijk over.’

Praatten jouw ouders zo ook met jou?

‘Nee, helemaal niet. Mijn moeder deed een poging om seksuele voorlichting te geven met een boekje. Maar ik was *streetwise*. Als je met een oudere broer en andere jongens voetbalt op straat, word je vanzelf wel wijs gemaakt. Ik ben katholiek opgevoed en eerlijk gezegd ben ik daar heel blij mee. In het geloof zat orde, regelmaat en rust. Wij gingen elke week naar de kerk. Ik raad jonge mensen aan om dat ook af en toe te doen. Gun jezelf een keer per week een uur rust, zodat je kunt mediteren, en je de tijd neemt om te reflecteren.’

Veel katholieken kijken met weinig plezier terug op hun opvoeding.

‘Ik ken ook iemand die misbruikt is op een internaat, naar zijn ouders vluchtte om het te vertellen, maar niet geloofd werd. Vreselijk, natuurlijk. Maar ik heb zulke ervaringen zelf niet gehad. Ik voelde me in het rijke Roomse leven prima op mijn gemak. Mijn vader was vijftig jaar koorzanger in de kerk. Vanaf

het hoge koor zong hij over de gelovigen heen en ik mocht mee het koor op ... Geweldig! Bovendien sprak de geloofsgemeenschap, waarin mensen er voor elkaar waren, me wel aan. Het katholieke geloof is een blij geloof: het gaat niet om hel en verdoemenis.'

Waren er in de kerk ook mensen die belangrijk voor je waren?

'Kapelaan Eppink was mijn idool; je zou hem een JIM kunnen noemen. Wat een wereldgozer was dat! Hij was gek van voetbal en voetbalde met ons mee. Ik heb nog steeds contact met hem. Dankzij hem wilde ik het seminarie in om de priesteropleiding te volgen. Ja, ik wilde priester worden. Dat kwam door die Eppink. Als 12-jarige was ik naar het seminarie gegaan om te kijken hoe het daar was. Ik kwam thuis en zei: "Ze hebben er prachtige voetbalvelden en een zwembad." Maar mijn moeder zei: "Ga eerst eens met Eppink praten." De kapelaan zei: "Waarom wil je nu al weg van huis? Wacht nog even. Als je écht roeping hebt, kun je altijd nog naar het seminarie." Een uitstekend advies, want na mijn eerste schoolfeestje was het voor mij duidelijk dat een celibitair leven niets voor mij zou zijn. Toen ik dat de kapelaan vertelde, moest hij er keihard om lachen.'

Speelt geloof nog steeds een rol in je leven?

'Ik groeide op met het beeld en gevoel dat Onze Lieve Heer alles regelt. Daar geloof ik allang niet meer in. Maar Jezus moet bestaan hebben, omdat over hem geweldige verhalen zijn verteld en later zijn opgeschreven. Of al die wonderen echt gebeurd zijn, weet ik niet. Maar kennelijk schreven zijn tijdgenoten die wonderverhalen aan hem toe. Hij moet bijzonder geweest zijn. Ik ben tegenwoordig een aanhanger van Klaas Hendrikse, de atheïstische dominee. Hij schreef de boeken *Geloven in een God die niet bestaat* en *God bestaat niet en Jezus is zijn zoon*. Hij omschrijft God als liefde. Ik geloof ook heel erg in mensen, vooral in mensen die op zoek zijn naar hun persoonlijk welzijn en dat van anderen. Wat JIM's voor jongeren doen, vind ik bijvoorbeeld pure liefde! Zo zouden meer mensen met elkaar kunnen omgaan. Je kunt de mensheid opdelen in twee groepen. Eén: de beoordelaars die iedereen de maat nemen, maar zelf geen verantwoordelijkheid nemen. Zulke mensen draai ik de rug toe en laat ik geen rol spelen in mijn leven. De tweede groep zijn de nadenkers. Zij zoeken het beste voor zichzelf, anderen en de wereld. Ze hebben hun onzekerheden en durven zich kwetsbaar op te stellen.'

Wat is de winst van je kwetsbaar durven op te stellen?

'Voor mij betekent dat: de kunst dat mensen elke keer terugkomen bij hun oorspronkelijkheid. Dat doe je door vragen te beantwoorden als: Wie ben je? Wat wil je? Wat is je passie? Door allerlei omstandigheden drijf je soms weg van je eigen oorspronkelijkheid. De JIM mag mensen terugbrengen naar hun eigen oorspronkelijkheid. Dat is niet zweverig, want er hoort ook veerkracht bij. Toen ik 61 was, werd ik door het leven ingehaald. Ik was technisch directeur bij de KNVB en dat was geen succes. Ik dreef weg bij mezelf en kon mijn droom om een bijdrage te leveren het voetbal in Nederland te verbeteren, niet verwezenlijken. Ik had dingen anders moeten doen. Ik was er zélf verantwoordelijk voor. Ja, je kunt ook anderen de schuld geven ... Maar dat heeft geen nut. Ik tracht invloed uit te oefenen op dingen waar ik invloed op heb. Ik kan mensen en situaties niet veranderen. De enige die ik kan veranderen is mezelf. Karen heeft me dat in 1987 al geleerd. Ik werd destijds als geboren verliezer neergezet in de media. Ik was het Nederlands elftal uitgezet en zat in een enorme dip. Op dat moment was Karen mijn JIM, mijn grootse coach. Ze zei: "Ga je vechten of vluchten?" Zij was niet een vrouw die achter of naast me stond, maar vóór me. Iets soortgelijks gebeurde toen ik me in 1977 bij FC Utrecht onrechtvaardig behandeld voelde toen Jan Stroomberg eerste keeper zou worden ten koste van mij. Ik was kwaad, jongen!

De stoom kwam uit mijn oren. Ik was van plan mijn contract in te leveren. Maar mijn moeder zei: “Ga eens met Henk Olthof praten.” Henk was mijn trainer bij BVC geweest en een bijzonder mens, met wie ik een vertrouwensband had. Ook een soort JIM, eigenlijk. Henk lachte me uit en zei: “Oké, jij levert je contract in. En dan? Omdat jij boos bent, gooi jij je droom om een goede keeper te worden overboord? Ga gewoon door met je passie en zorg dat je beter wordt dan anderen. Dan komt het vanzelf goed.”

Bal centraal

En goed kwam het. In 1977 maakte Hans zijn debuut bij FC Utrecht. En goed kwam het ook na 1987, toen Hans het Nederlands elftal werd uitgezet. Een jaar later zou Oranje – met Hans als eerste keeper – Europees Kampioen worden.

En al die jaren stond ‘de bal centraal in ons gezin’, zoals hij het zelf uitdrukt. ‘Alles stond in het teken van mijn prestaties. Als ik presteerde was ik thuis ook wat gezelliger.’ Als technisch directeur bij FC Utrecht leefde hij tussen 1997 en 2000 dag en nacht voor de club. Op zeker moment belde zijn dochter hem. “Wat leuk dat je belt, meisje,” zei ik tegen haar. Ze antwoordde: “Ja, want ik heb je al drie dagen niet gezien.” Dat was niet goed. Ik sliep wel thuis, maar als ik thuiskwam sliep zij al. De beste tijd uit mijn leven was tussen 2000 en 2015, toen was ik spreker in het land. Ik mocht spreken over teamvorming en samenwerken en had veel meer vrijheid.’

Heb je tips vanuit de sport voor professionals en vrijwilligers in de jeugdzorg?

‘Ieder mens verdient in zijn leven een goede coach. Een voetbalcoach heeft gemiddeld twintig spelers. Met een derde heeft hij een klik, met een derde een beetje en met een derde niet. Maar hij is er voor al die twintig jongens. Coaches kunnen mensen maken of breken, zeggen ze. Maar dat is gelul. Je bent zélf diegene die je maakt of breekt. Maar als je in een instabiele fase van je leven zit, drijf je af van wie je bent. Dan is het fijn als iemand een arm om je heen slaat en je wat warmte geeft. Als dat je ouder niet is, moet er iemand in je buurt zijn met wie je wel een klik hebt en bij wie je jezelf durft bloot te geven zonder dat je om je oren wordt geslagen. Daarom was ik ook ambassadeur van SOS Kinderdorpen. Hun motto was: “Iedereen verdient een thuis”. Niet een huis, maar een *thuis* waarin je veilig kunt opgroeien en waar warmte is. Dat gun ik ieder mens. Ook jonge mensen die even in de problemen zitten met hun ouders. Ik heb ook met mijn ouders geknald en mijn eigen pubers weer met mij. Wat wil je, de hormonen gieren in die periode door je lijf.’ Hij wiegt met zijn armen alsof hij een baby vastheeft. ‘Zo begin je altijd. Maar het is de kunst om je armen te spreiden, je kinderen ruimte te geven.’ Hij doet het voor. ‘En dan hoop je dat zij binnen de lijnen blijven die je als ouders hebt meegegeven. Terwijl je weet dat zij ook over die lijnen op zoek gaan. Je geeft ze de vrijheid, ze kunnen als het even tegenzit, weer altijd terugkomen in je armen.’ Hij sluit zijn armen.

Je was succesvol keeper, technisch directeur bij de KNVB en spreker. Wat doe je nu?

‘Na de KNVB-periode ben ik in een zwart gat gesodemierd. Ik had een doelloos leven.’ Grinnikt: ‘Dat past niet bij een ex-doelman. Ik voelde me diepongelukkig, ondanks alle reizen die ik kon maken. Toen belde Benno (Diederiks, red.) met de vraag of we samen een boek konden schrijven over dat mensen die op hun bek gegaan zijn in staat zijn om weer op te staan. Benno ging terug naar mijn oorspronkelijkheid. Van hem leerde ik dat ik niet in mijn val – mijn vertrek bij de KNVB – moest blijven hangen. Ik was te hard naar mezelf; ervoer het als een nederlaag. Ik leerde om mild te zijn voor mezelf. En ik mocht

erkennen dat mijn functie onmogelijk uit te voeren was. Bovendien mocht ik trots zijn op mijn impuls aan het vrouwenvoetbal. Uiteindelijk is de grote vraag: waar heeft het leven jou voor uitgevonden?’

En wat is het antwoord?

‘Ik wil betekenisvol zijn voor mezelf en voor anderen. Dat wilde ik als docent en als keeper en daar heb ik waanzinnig veel plezier aan beleefd.’

‘JIM is er ook voor de gewone puberproblemen’

Simone de Kruijk

Het JIM-concept is niet alleen bruikbaar in de wereld van de jeugdzorg. Ook in het reguliere onderwijs kan met JIM's gewerkt worden, vindt Simone de Kruijk, rector van scholengemeenschap De Meergronden in Almere.¹

‘Wat zou het mooi zijn als onze leerlingen iemand hebben die ze in vertrouwen kunnen nemen,’ zegt Simone de Kruijk in haar werkkamer. ‘Ik geloof erg in het idee dat mensen wat voor elkaar kunnen betekenen. Ik groeide in de jaren zeventig op in een gezin waarin dat heel normaal was. Maar inmiddels is dat niet meer vanzelfsprekend.’

Via-via hoorde Simone over het JIM-concept. Toen ze kort daarna ook op de televisie een item over JIM zag, besloot ze contact op te nemen met Stichting JIM met de vraag: zou JIM iets kunnen betekenen voor het onderwijs? ‘Hoe gaaf zou het zijn als ik de komende jaren mijn leerlingen structureel kan meegeven dat als ze het even niet redden, ze weten dat ze altijd een beroep kunnen doen op een ander. En andersom: als jij het goed hebt, wat kun je dan voor de ander betekenen?’

Het JIM-concept is vooral gericht op kinderen in de jeugdzorg. Jij trekt het breder dan deze doelgroep: alle kinderen verdienen een JIM. Waarom?

‘Niet alle kinderen op onze school krijgen verplicht een JIM. Maar wat ik wil is dat ieder kind in staat is om als het even vastloopt te bedenken wie in zijn omgeving hem kan helpen. Dat gaat dus niet altijd om complexe situaties, maar ook om gewone puberproblemen zoals: Wie helpt mij om op tijd mijn bed uit te komen? Wie kan mij helpen structuur aan te brengen in mijn huiswerk? Bij wie kan ik 's middags bij een kopje thee bijkletsen? En andersom: heb op dezelfde manier oog voor de ander, je bent immers niet alleen op de wereld.’

Wat zijn de ervaringen tot nu toe?

‘Medewerkers van Stichting JIM hebben, dankzij financiële steun van Steunpunt Passend Onderwijs, een aantal lessen verzorgd aan de vierde klassen havo en vwo. Sommige leerlingen pikten het concept direct op en vertelden dat ze iemand in hun omgeving hadden die ze in vertrouwen konden nemen. Er

¹ NB: Simone de Kruijk werkt vanaf medio 2020 voor een andere scholengemeenschap.

waren ook leerlingen die terughoudender waren en niemand konden bedenken. Ze kregen ook een huiswerkopdracht mee om in hun netwerk rond te kijken: Wie zou er voor mij kunnen zijn? En voor wie zou ik er kunnen zijn?’

Hoe reageren de docenten?

‘Docenten hebben het druk. De vraag die we ons stelden was dus: is JIM werkdrukverhogend of is het juist helpend? Ik denk het laatste. Daarom zetten we erop in dat mentoren een JIM-training krijgen, zodat zij tijdens hun mentorlessen aandacht kunnen besteden aan JIM. De mentor kan dan vragen: wie in jouw omgeving is er voor jou? Zo wordt het concept structureel onderdeel van ons beleid.’

Geweld

Hoewel De Meergronden het JIM-concept wil toepassen op scholieren zonder complexe problematiek, wil dat niet zeggen dat het alle jongeren op deze school voor de wind gaat. ‘Talloze leerlingen groeien op in eenoudergezinnen in een lagere sociaaleconomische, multicomplexe probleemomgeving. Sommige leerlingen kampen thuis met armoede. Ik hoor schrijnende verhalen over thuissituaties van leerlingen. Een deel van de kinderen heeft thuis te maken met geweld, met weinig verzorging of met ouders met een laag IQ. Soms spreek ik ouders die zich verbaal net zo stevig uiten als hun kinderen. Dan denk ik: ach, lieve schat, je krijgt het van huis uit mee.’

Hoe ga je als rector om met zulke problematiek?

‘Ons motto is “liefdevol begrenzen”. Dat betekent dat we een aantal duidelijke regels hebben, maar die komen voort uit liefde. Als onze leerlingen de straat op gaan, hopen we dat ze nog denken aan wat ze op school hebben geleerd, al realiseer ik me dat dat voor een deel een illusie is. Ik probeer de regels te handhaven door consequent te zijn. Het is op school niet toegestaan om een capuchon te dragen of energydrankjes te drinken. Als je een jongen daar streng op aanspreekt in het bijzijn van zijn vrienden, win je die discussie nooit. Als je het vriendelijk en met een glimlach zegt, of alleen maar even naar zijn capuchon wijst, dan krijg je het veel beter voor elkaar. Tijdens een vechtpartij in de school hing een groep leerlingen op het schoolplein. Toen ik ze vroeg om het plein te verlaten, zei een meisje: “Dit is de rector! En ze vraag het aardig!” En de groep ging inderdaad weg. Het is dus echt de toon. Maar altijd geldt: regels zijn regels. Geweld, drugs en messen worden niet getolereerd. Daar trek ik een keiharde grens.’

Wat is dan de sanctie?

‘Voor zulke leerlingen is geen plek op onze school. We willen een veilige school zijn. Dus als ik een mes in jouw tas vind, zoek ik een andere school voor je. Soms is dat heel ingewikkeld. Als ik voor een kind geen andere school vindt, dan is het een thuiszitter en krijg ik dat te horen van de instanties. Ik lag eens wakker van een leerlinge die ik omwille van de veiligheid van de school had geschorst. Maar thuis was het niet veilig voor haar. Uiteindelijk heeft jeugdzorg ingegrepen en heeft ze via een andere route haar diploma gehaald, op een gewone school kon dat met haar gedrag niet meer.’

Juist voor zulke jongeren zou een JIM goed zijn. Immers, de JIM kan dan ook aan tafel komen zitten in een gesprek met de rector. Overweeg je niet om JIM op jullie school wat steviger in te zetten dan alleen voor de lichte puberproblemen als op tijd uit bed komen en huiswerk maken?

‘Het zou mooi zijn als dat over twee of drie jaar het geval is. Het concept moet hier eerst tussen de oren van de mentoren komen. En bovendien: op onze school zitten óók heel veel leerlingen die een heel normaal en tevreden leven leiden, maar toch een JIM kunnen gebruiken, bijvoorbeeld in het geval van depressies, verliefdheden, coming-outs of als je ouders gescheiden zijn. Een JIM kan dan een luisterend oor bieden of hen op een andere manier helpen.’

Wat nu als een jongere een bajesklant of iemand die van school gestuurd is als JIM kiest?

‘Tja, dat is het concept. Een kind is vrij om te kiezen wie het wil. Wel vraag ik me af of het verstandig zou zijn als een leerling een leraar als JIM zou kiezen. Overigens vervullen sommige collega’s al die rol, bijvoorbeeld door in onveilige situaties mee te lopen naar de bus of door een 06-nummer te geven waarop ze dag en nacht bereikbaar zijn. Dat is mooi, al is het gevaar dat collega’s zichzelf verliezen. Daarom heb ik de gemeente nodig om het JIM-concept op school goed te faciliteren. Dan kunnen de hulpverleners onze docenten ook goed adviseren over hoe zij goed voor de kinderen kunnen zorgen. Anders verzuipen ze!’

Is het een visitekaartje voor De Meergronden dat de school het JIM-concept omarmt?

‘Wel als we duidelijk communiceren dat een JIM er is voor de gewone puberproblemen. Maar als de indruk wordt gewekt dat hier alleen maar kinderen uit sociaal zwakke milieus zitten, werkt het juist averechts.’

Naar buiten kijken

Op de vraag of Simone zelf vroeger een inspirerende rector had die een voorbeeld voor haar is geweest, antwoordt ze lachend: ‘Totaal niet! Ik vond school een hel. Ik zat opgesloten tussen muren en zat het liefste bij het raam zodat ik naar buiten kon kijken. Daar wilde ik zijn. Mijn drijfveer als rector is om onze leerlingen een school te bieden waar het wél fijn is.’

Hoe doe je dat?

‘Onze school is maatschappelijk betrokken. Om leerlingen bewust te maken van duurzaamheid, vragen we hun: wat kun jij voor de wereld betekenen? Samen met Stichting Nederland Schoon gingen onze leerlingen “ploggen”.’ Ze wijst naar een afvalgrijper in haar kamer. ‘Daarmee gingen ze joggend afval rapen. Ik heb niet de illusie dat ze vanaf nu in hun vrije tijd afval rapen als hobby hebben. Maar zo’n actie draagt hopelijk wel bij aan de bewustwording. Ook verwennen leerlingen een paar keer per jaar ouderen uit de omgeving door hun nagels te verzorgen, voor hen te koken en liedjes met hen te zingen. Ik zag de grootste schreeuwlelijken van de school veranderen in jongeren die zich verantwoordelijk voelden voor ouderen. Ik hoop dat als deze leerlingen op een ander moment ouderen op straat zien dwalen, ze hen zullen helpen. En dat als ouderen onze leerlingen op straat zien samenscholen, ze niet meer bang voor hen zijn, maar dat ze weten dat het lieve kinderen zijn. Ook gaan we op excursie naar politiek Den Haag en Brussel. Al deze dingen doen we om de leerlingen mee te geven dat ze onderdeel zijn van de maatschappij en dat zij daarin ook een rol hebben. Het is net de JIM-gedachte: je kunt elkaar helpen. Samen kom je verder dan alleen.’

Waar haal je die drijfveer vandaan?

‘Ik denk dat het door mijn ouders komt. Mijn moeder was heel idealistisch en mijn vader, gezagvoerder bij de KLM, was wat strenger. Een gezagvoerder is de baas in de lucht en dat was hij thuis ook. Maar hij had ook zijn idealen: vanwege de apartheid weigerde hij om naar Zuid-Afrika te vliegen. Op zeker moment kocht hij voor ons gezin een vrijstaand huis. Mijn moeder vond dat te decadent en vond het alleen goed als er in een huisje in de tuin kwetsbare mensen konden worden opgevangen. Zo ving ze ex-bajesklanten op. Totdat ons huis een keer, tijdens onze afwezigheid, werd leeggeroofd. Daarna ving ze vrouwen op die thuis mishandeld werden. Mijn moeder helpt overigens nog steeds vluchtelingen en is taalmaatje.’ Lachend: ‘Mijn moeder is een grote JIM! Ze staat altijd klaar voor iedereen; ze is een grote inspiratiebron. En mijn vader is dat op zijn manier ook. Hij ondersteunt mij en deed dat vroeger ook al bij een actie als ‘Een voor Afrika’ in 1984. Hij verdubbelde het geld dat mijn broers en ik zouden donezen. Nou, toen gingen onze spaarpotjes wel leeg. Ook geeft hij 10% van zijn inkomen aan goede doelen. Die richtlijn is een bijbels principe; mijn ouders werden vanuit hun achtergrond door het christelijk geloof geïnspireerd om het goede te zoeken voor anderen.’

Is dat geloof voor jou ook nog steeds een inspiratiebron?

‘Ik heb me laten uitschrijven bij de gereformeerde kerk, maar ik heb geen weerstand tegen het geloof. Tegenwoordig kom ik graag in een katholieke kerk, bijvoorbeeld om een kaarsje te branden. Het geloof gaat over saamhorigheid, over iets voor elkaar betekenen en dat je niet alleen voor jezelf leeft. Uiteraard doen mensen die niet geloven dat ook, maar vanuit veel religies krijg je dat besef als vanzelfsprekendheid mee. Mijn drijfveer om elkaar te helpen heeft als bron mijn opvoeding. Nu wil ik dat besef doorgeven aan onze leerlingen en onze medewerkers. Want ik doe graag werk dat ertoe doet.’

6

‘Als ik aan JIM denk, voel ik dankbaarheid’

Bodyl

Bodyl (17) zit op het moment dat dit interview plaatsvindt in het examenjaar van de mavo. Ze werkt welwillend mee aan het vraaggesprek, al laat ze niet het achterste van haar tong zien. En dat is begrijpelijk als je alleen al hoort wat ze wél vertelt. Daar blijkt een wereld uit waarover de meeste 17-jarigen niet zo snel aan een wildvreemde iets willen vertellen.

Bodyl kwam in aanraking met hulpverlening, omdat het thuis niet goed ging. ‘Mijn ouders hadden onderling veel ruzie,’ vertelt ze, een blikje cola binnen handbereik, in de huiskamer van haar JIM. ‘Ook hadden mijn moeder en ik veel ruzie. Er was altijd een soort spanning thuis.’

Bodyl gaat naar een speciale school. Ook heeft ze begeleiding van een psycholoog en van Pretty Woman, een hulpverleningsinstelling voor meiden die slachtoffer zijn van seksueel misbruik. Ze woont bij haar moeder, die inmiddels hertrouwd is. Met haar vader heeft ze niet veel contact, maar ze kan hem altijd bellen als er iets is.

Hoe kwam je in aanraking met JIM?

‘Ik trok in de eerste klas op school bij mijn mentrix aan de bel, omdat ik me zo ellendig voelde maar ik het leven niet wilde opgeven. En toen ging alles lopen en kwam ik in een hulpverleningstraject terecht. Eerst werd ik boos, omdat ik vond dat ik geen hulp nodig had. Mijn hulpverleners wezen me op JIM. Mijn moeder stelde toen voor om Wilma te vragen als JIM. Wilma is een vriendin van mijn moeder, die bij ons in de straat woonde. Inmiddels zijn we uit die straat verhuisd, maar toen we er nog woonden, kon ik altijd goed praten met Wilma. Ze was een vertrouwd persoon.’

Best heftig om op jonge leeftijd al zo veel mee te maken.

‘Ja, je voelt je er kut door. Toen ik ouder werd, voelde ik me vaak heel eenzaam. Alles wat ik had meegemaakt, ging me dwarszitten. Ik wilde zo veel mogelijk thuis zijn. Vrienden hadden geen goede invloed op me. Ze bleven op straat hangen en dat wilde ik niet. Ze zeiden ook niet tegen me: “Praat die ruzies nou eens uit met je moeder.” Mijn moeder is uiteindelijk, na veel geruzie, ook gescheiden van mijn stiefvader. Ik vind het oneerlijk dat mijn leven zo gegaan is, als ik het vergelijk met vrienden. Dan denk ik wel: waarom moet dit mijn leven zijn? Maar het is wat het is.’

Wat betekent Wilma voor jou?

‘Bij Wilma kon ik altijd terecht. Ik had wel vrienden die zeiden dat ik hen altijd kon bellen. Maar als ik dat dan deed, kwam het niet uit. Bij Wilma had ik het gevoel dat ik altijd welkom was. Zij zorgde ervoor dat ik me minder eenzaam voelde. Vaak kwam ik ’s avonds eten en dan praatten we met elkaar.’

Hoe zou jouw leven eruitgezien hebben als Wilma er niet was geweest?

‘Ik kan me dat niet voorstellen ... Daar wil ik niet eens over nadenken ... Dan zou het nog slechter met me gegaan zijn. Beter richt ik me op hoe ik er nu bij zit in plaats van te bedenken hoe het nog erger had kunnen zijn. Nu gaat het goed. Wilma heeft veel voor me betekend.’

Weten je vriendinnen dat Wilma je JIM is?

‘Ze weten niet wat JIM is, maar ze weten wel dat Wilma mijn bonus-oma is. Maar ik leg alleen aan heel goede vrienden uit hoe het precies zit.’

Wanneer doet een JIM het goed en wanneer juist niet?

‘Iedere JIM doet het op zijn eigen manier. Als je geen zuivere intenties hebt of niet echt wilt helpen, is het natuurlijk niet goed. Maar als je als JIM zegt dat je wilt helpen, moet je het wel kunnen waarmaken. Natuurlijk moet je ook aan jezelf denken. Maar als je er niet bent, laat je de jongere zakken en stel je ’m teleur.’

Zou je zelf een JIM willen worden?

‘Later misschien, maar nu niet. Ik wil best mensen helpen, maar nu kan ik dat nog niet waarmaken. Ik ben nu nog te veel met mijn eigen problemen bezig.’

Welk gevoel krijg je als je aan JIM denkt?

‘Ik voel dankbaarheid. Eerst was ik boos: waarom moet ik een JIM kiezen? Belachelijk! Ik had er nooit van gehoord, want ik was een van de eersten die er eentje kreeg. Achteraf ben ik blij dat ik een JIM heb gekregen. Ik zit nu beter in mijn vel dan een paar jaar geleden.’

‘De JIM-aanpak verdient een theoretische verdiepingsslag’

Thea Roelofs

Thea Roelofs werkt al meer dan veertig jaar in de zorg. Ze is bestuurder van Enver jeugd- en opvoedhulp. Ze is enthousiast over JIM, maar waarschuwt dat de aanpak niet in ‘goede bedoelingen’ moet verzanden.

Thea Roelofs is een nieuwjaarskind én een zondagskind. Op zondag 1 januari 1956 werd ze, als jongste in een gezin van vijf, geboren in Oosterbeek. ‘Ik ben liefdevol opgevoed, had veel ruimte om te spelen in onze tuin en in de buurt, en kreeg ook figuurlijk de ruimte om mezelf te ontwikkelen.’

Het aannemersbedrijf van haar vader, dat naast het huis stond, speelde een belangrijke rol in het gezinsleven. ‘Wij waren een gezin van aanpakkers, een echt middenstandsgezin. Maar er waren ook tegenslagen, bijvoorbeeld toen mijn vader een bedrijfsongeval kreeg. Hij lag een tijd in het ziekenhuis en toen hij terugkwam, kon hij niet meer aan de slag in zijn eigen bedrijf.’ Thea was 8 jaar toen haar vader het ongeluk kreeg. Ze herinnert zich nog levendig de impact van het ongeluk op het gezinsleven. ‘Mijn ouders vroegen zich af hoe het verder moest met het bedrijf en wat de financiële consequenties waren. Als kind voel je die spanning.’

Een weinig zorgeloze jeugd dus.

‘Dat valt wel mee, hoor. Ik voel me echt een zondagskind. Als jongste kreeg ik vaak een aai over de bol. In het gezin had ik de rol van het kind dat vrolijk en blij door het leven rolt. Dat kleefde wel aan mij. Ik huppelde naar school en zong liedjes in mijn hoofd. Dat is niet veranderd, ik zing nog steeds liedjes in mijn hoofd. Ik ben een blijmoedig en optimistisch mens, en heb er vertrouwen in dat we veel samen kunnen oplossen.’

Heb je destijds ooit een soort JIM gehad?

‘Er was wel een tante die geregeld op ons paste, maar dat was geen JIM, en op school was er mevrouw Van Hoorn die heeft me gestimuleerd om te gaan studeren. Ik heb dus geen JIM gehad, maar er waren altijd wel mensen in mijn leven die het verschil maakten.’

Bij ons thuis wilden mijn ouders ons ook beschermen en werd er over hun zorgen weinig gepraat toen ik klein was. Het is belangrijk dat er wel gepraat wordt. Je voelt als kind toch wel als er iets aan de hand is en dat is dan alleen maar verwarrend. Als de fruitboer het fruit in zakjes in plaats van dozen bij

ons aanleverde, dan wist ik best hoe de financiële vlag ervoor hing. Als het fruit in zakjes zat, was er minder te besteden.’

Heeft deze onrust in je jeugd invloed gehad op je keuze om nu bestuurder te zijn van een organisatie die zich richt op jongeren?

‘Nee, daar ligt geen directe relatie. Als je al een relatie zoekt, zit die eerder in het feit dat ik als bestuurder, net als mijn vader, ondernemend ben ingesteld. Het verantwoordelijkheidsgevoel zit vaak bij kinderen uit middenstandsgezinnen ingebakken. We nemen allemaal in ons werk onze socialisatie mee, dus ik ook. Natuurlijk heb ik gereflecteerd op mijn achtergrond, zoals een professional dat behoort te doen. Als bestuurder in de jeugdzorg moet je natuurlijk passie hebben voor de zorg voor kinderen. Ik wil me verbonden weten met de kernactiviteiten van de organisatie. Daarom praat ik graag met iedereen en loop ik mee met teams. Ik vind ons werk heel erg van waarde. Het doet ertoe. De impact is groot: je kunt verschil maken in mensenlevens.’

Maakt een JIM ook verschil in mensenlevens?

‘Jazeker. We gaan graag op zoek met de jongere en zijn omgeving. De centrale vraag is: Hoe kun je met zo veel mogelijk mensen verbonden blijven, ook als de hulpverlening voorbij is? Wie ondersteunt je dan? Niet de hulpverlener, maar een JIM. Dus we moeten er vooral voor zorgen dat we geen verantwoordelijkheden overnemen van mensen die iets willen en kunnen betekenen. De methode gaat daarmee veel verder dan de traditionele hulpverlening. De professional moet zich bewust zijn van de persoonlijke context van de jeugdige. Om daarachter te komen, heb je mensen nodig uit de omgeving van het kind, het gezin. Immers, zij weten meer! We willen dus verbinding maken en heel intensief werken met die omgeving. De JIM voorziet hierin.’

Wanneer voegt een JIM echt wat toe?

‘Een JIM gaat verder dan een oma of tante die er al is. De JIM heeft een specifieke positie en verantwoordelijkheid genomen. In de professionele jeugdzorg willen we voor de hele omgeving oog hebben: school, burens, familie. Je kijkt in het systeem wie er aanwezig is en wie verantwoordelijkheid wil nemen en wil investeren samen met jongere en gezin. Dat is iets anders dan dat je het overneemt. Wij geven de JIM zijn positie niet, dat doen de betrokkenen zelf en wij ondersteunen het. De besluiten over de hulpverlening nemen jongere en gezin met de JIM zelf. Wij helpen om het systeem te versterken en zetten daarvoor onze kennis en ervaring in.’

Wat betekent JIM voor de rol van de hulpverlener?

‘De rol verandert zeer! Werken met een JIM maakt een systeem met eigen krachten sterker. Je gaat het kind niet redden, je neemt niet over, maar je versterkt! Je professionaliteit wordt inzet voor het benutten van krachten van anderen, zodat het duurzamer is voor het kind.’

Sommigen denken dat JIM de zoveelste nieuwe hype in jeugdzorgland is. Hoe zie jij dat?

‘Professionals kunnen cynisch worden als ze de sturing kwijtraken over hun eigen professionaliteit. En dat gebeurt als je instrueert in plaats van samen ontwikkelt. Als professionals in een lerende praktijk kunnen werken en ze nieuwe inzichten kunnen delen en tot zich kunnen nemen, zie je iets anders gebeuren.’

Als JIM de verdiepingsslag wil maken, zou Stichting JIM met de mensen die de werkwijze vormgeven

de werkbare bestandsdelen en ook de valkuilen scherper kunnen beschrijven. Een pleegouder zei tegen me dat ze haar pleegkind heel ingewikkeld vond. Totdat een pleegzorgwerker haar stimuleerde om contact te zoeken met de broer en zus van het pleegkind. Toen ze dat gedaan had, begreep ze veel meer over het kind dat ze in huis had. Het is goed om de *roots* van de kinderen te leren kennen. JIM's kunnen daarbij helpen.'

Speelt het contact dat een hulpverlener heeft met het netwerk van het kind ook een rol?

'Natuurlijk. We weten in de jeugdhulpverlening hoe ingewikkeld loyaliteit werkt, zeker tussen ouders en kinderen. Een verstoorde hechting werkt door in het gehele leven. Maar in de praktijk worden bij heftige conflicten vaak besluiten genomen waarvan we onvoldoende de impact onderkennen. Dan worden kinderen uit huis geplaatst zonder dat er geïnvesteerd wordt in het in contact blijven met elkaar, met vrienden en familie. Die knip is ontzettend schadelijk. Met de werkwijze van de JIM kunnen we dat soort nadelige effecten voorkomen.

Ik sprak laatst een jongen die zes pleeggezinnen had versleten en al zijn pleegouders mentaal en fysiek had gesloopt – zoals hij het zelf zei. Zijn huidige pleegouder wilde weten waarom hij altijd zo boos was. Het bleek dat er al langer geen enkel contact was met het eigen netwerk van de jongen, de jongen voelde zich met de uithuisplaatsing enorm afgewezen door zijn biologische ouders. Dat had hem zó gekrenkt, dat hij ontzettend boos was en ook het contact met hen afwees. Daarin waren hulpverleners meegegaan. Deze pleegouder zag de behoefte aan erkenning en dat kon alleen door te investeren in het contact met de ouders. Sinds dat contact er is, gaat het een stuk beter met de jongen en het pleeggezin. Bij Enver gaan we nu met ieder kind dat aangemeld wordt voor een opname direct aan de slag, en verdiepen we ons in de wereld van het kind: Welke mensen in de omgeving bieden kansen? Hoe gaan we die kansen groter maken? Ik denk niet dat het een hype is, maar dat werken met JIM bestendig is.'

Los van de theorie, wat voel je als je aan JIM denkt?

'Het gaat niet alleen om gevoel, het gaat om de theoretische onderbouwing. Als het om "gevoel" zou gaan, komt JIM alsnog in het rijtje hypes te staan. Ik vind dat de theorie over zelf ingebrachte mentoren steviger kan worden beschreven. Er is een verdiepingsslag nodig. Ik ben niet bang dat het te technisch wordt, we moeten juist oppassen dat we het niet alleen over de goede bedoelingen hebben. Ik sta achter de JIM-aanpak, omdat ik vanuit mijn systeemtherapeutische achtergrond én vanuit de praktijk zie dat het werkt. Bij onze professionaliteit hoort dat we ons op orthopedagogische principes baseren. Die zijn onze bodem. We kunnen ons werk alleen doen als we passie en empathie hebben voor kinderen en ouders.

Iedere professional heeft als het goed is de drietrapsraket kennis, betrokkenheid en rekenschap. Wat dat laatste betreft: je moet rekenschap afleggen en blijven leren en je verdiepen in methodieken. Immers, als professional verleen je op een andere manier hulp aan een kind dan zijn buurvrouw doet. En dat betekent ook dat je betrokkenheid professioneel vormgeeft en waakt voor het projecteren van je eigen gevoelens of waarden op een kind en diens gezin.'

‘Zonder JIM was mijn kleinzoon op straat beland’²

Albert

Milan had te leiden onder de vechtscheiding van zijn ouders. Zijn opa Albert kon niet werkeloos toekijken en ontfermde zich over zijn kleinzoon. Maar dat was tegen het zere been van zijn zoon, de vader van Milan.

‘Milan raakte ontzettend beschadigd door die scheiding,’ vertelt Albert terwijl hij een slok koffie neemt en uitkijkt over de stad vanaf de elfde verdieping van zijn flat. ‘Hij liep ’s nachts door de stad, omdat hij niet thuis wilde zijn. Hij blowde en dronk en werd zelfs bewusteloos op straat gevonden. Zo kon het niet langer en toen is hij anderhalf jaar bij ons in huis geweest. Om die reden is hij ook van school veranderd.’

Hoe heb je dat ervaren?

‘Dat hem zoiets overkomt, is afschuwelijk om mee te maken. Je bent ontzettend bezorgd. Ik praatte wel met hem. Ik gaf ook duidelijk grenzen aan door te zeggen: ‘Als je iets verkeerd doet, breng ik je wel naar de politie, maar ik laat je niet in de steek. Ik blijf achter je staan.’ Met zijn beide ouders had hij geen klik meer vanwege hechtingsproblemen. Als zijn vader – mijn zoon dus – bij mij langskwam was er sprake van gooi- en smijtwerk. Wij hebben altijd al veel mot gehad en dat werd nu nog eens uitvergroot. Heel vervelend allemaal. Milan ging nauwelijks naar school. Als ik hem weggebracht had, liep hij gewoon de straat op. Samen met een docent heb ik hem eens klemgereden, zodat hij alsnog naar school ging. Ik heb hem ook weleens midden in de nacht van straat geplukt, dan liep hij te dwalen.’

Op welk moment kwam Milan in aanraking met jeugdzorg?

‘Op zeker moment maakte hij dingen stuk in huis. Wijkteam en jeugdzorg kwamen langs en de kinderbescherming gaf hem een gezinsvoogd. Ze wilden hem uit huis plaatsen, omdat ze mij te oud vonden om voor hem te zorgen. Mijn zoon was het daarmee eens. Op een dag stonden politie en kinderbescherming bij ons voor de deur. Milan zat bij ons achter de computer en hij werd gewoon meegesleurd.’ Albert moet huilen. ‘Ja, dat is echt een trauma. Hij werd naar een gesloten instelling gebracht; net een gevangenis, heel erg. Sinds hij wist dat mijn zoon erachter zat, wil hij hem niet meer spreken.’

² Om privacyredenen zijn enkele persoonlijke gegevens in het verhaal veranderd.

Wanneer kwam JIM in beeld?

‘Via hulpverleners had Milan iets gehoord over JIM. Hij vroeg of ik dat wilde zijn. Zijn vader was het er niet mee eens; hij wilde dat ik gewoon opa zou blijven en geen JIM zou worden. Maar ik vond het juist fijn om JIM te zijn voor mijn kleinzoon en vanuit die positie contact te hebben met hulpverleners en instanties. Ik kon gewoon bellen en dat was ik niet gewend. Als opa werd ik genegeerd, maar als JIM kreeg ik een positie in het traject.’

Wat voor taken nam je als JIM op je?

‘Ik ging mee naar school als daar gesprekken werden gevoerd, ik was bij overleggen met jeugdzorg en als hij wat uitspookte was ik er. Inmiddels is hij 19 jaar en dus meerderjarig. Als JIM heb ik dan eigenlijk geen invloed meer, maar we hebben nog altijd goed contact.’

Stel dat er geen JIM in het leven van Milan was geweest, hoe zou zijn leven er dan uitgezien hebben?

‘Dan zou hij reddeloos verloren gegaan zijn. Ook al heeft hij, nu hij 19 jaar is, geen JIM meer nodig, ik blijf in zijn netwerk en dat is fijn. Hij ziet me inmiddels weer meer als opa dan als JIM. Maar ik ben wel de opa die alles moet regelen, ook al woont hij bij zijn moeder. Volgens mij blowt hij nu niet meer, maar misschien drinkt hij nog wel. En als ik al éérder JIM was geweest, was hij misschien niet uit huis geplaatst.’

Je bent actief voor Stichting JIM. Wat drijft je?

‘Ik vind het belangrijk om te vertellen wat het met familie doet als een kind gesloten geplaatst wordt, terwijl het niet nodig was. De gezinsvoogd gaf achteraf zelf ook toe dat het niet nodig was. Maar ja, omdat mijn zoon hierachter zat, wil Milan nog steeds niet met hem praten. En hij weer niet met mij, omdat ik voor mijn kleinzoon ben gaan staan. Het hele gezin is ontwricht. Het had voorkomen kunnen worden als hij vanaf het begin, toen er hulpverlening kwam, een JIM had gehad. Ik schrijf ook brieven naar de wethouder om te vertellen wat er allemaal gebeurd is. En wat JIM allemaal doet. Eigenlijk is zoiets als JIM een oud verhaal. Vroeger kregen kinderen in de katholieke kerk bij hun doop een peter en een meter toegewezen. Dat waren mensen naar wie een kind toe kon als het problemen had. Nu is er JIM. Maar het JIM-concept is niet alleen inzetbaar voor jongeren. Ook ouderen kunnen er baat bij hebben. Ik heb zelf een groot netwerk en heb niet per se een JIM nodig. Alhoewel, ik zou het wel fijn vinden als ik als JIM de voormalig hulpverleners van Milan zou kunnen blijven bellen. Ze belden me elke week toen hij daar in behandeling was. Ik zou best nog eens een beroep willen doen op die vraagbaak.’

Welk gevoel geeft JIM jou?

‘Een JIM kan zo veel voor kinderen betekenen. Als JIM voel ik mij een anker voor het kind. Je bent er gewoon en je bent er altijd. Bovendien, je krijgt er een hoop voor terug. Je ziet het kind opbloeien en krijgt een hechte band met het kind. Ook al betekent het dat je twee stappen vooruitzet en eentje achteruit. Het is een proces van jaren, maar ondanks dat het pittig is, zou ik het niet willen missen. Ik word dus blij van mijn JIM-rol en ik krijg er veel moed van om verder te gaan. Moed om die uitdaging aan te gaan. Ik kan het iedereen aanraden. Want je hebt geen verloren kind! Dat dachten wij op een gegeven moment wel, want hij was soms nachtenlang kwijt. Zonder JIM zou hij definitief op straat beland zijn.’

De jeugdbescherming over JIM: ‘De héle samenleving is verantwoordelijk voor onze jongeren’

Arno Lelieveld en Senel Beyaz

Arno Lelieveld (bestuurder) en Senel Beyaz (jeugdbeschermer) van Jeugdbescherming Gelderland houden een pleidooi voor nabijheid in hun werk. Daarom zijn ze ook enthousiast over JIM én willen ze werken met burgervoogden.

‘Een sportleraar moedigde mij vroeger aan en bevestigde mij in wie ik was,’ vertelt Arno Lelieveld aan een vergadertafel in het kantoor in Nijmegen. Hij groeide op in een katholiek gezin van acht kinderen. ‘De leraar gaf me zelfvertrouwen. Tegenwoordig heb ik een coach die mij kritisch bevaart. Dat is heel belangrijk.’

Voor Senel Beyaz maakte een techniekdocent in de eerste klas het verschil. Hij wist dat Senel samenwoonde met drie zussen en een alleenstaande moeder. Haar vader was uit beeld. ‘Na schooltijd hielp hij mij als ik eten moest koken voor mijn zusjes. Als mijn fietsband lek was, belde ik hem. En hij was ook wel streng, zo voorkwam hij dat ik het spijbelende leven inging. Ik wilde het goed doen voor hem. En omdat hij een Turkse vrouw had, zei hij af en toe wat in het Turks tegen mij tijdens de les. Dat voelde heel speciaal. Hij vervulde een soort vaderrol voor mij.’

Arno en Senel weten dus uit eigen ervaring hoe het is om als jongere iemand te hebben die er voor je is, die extra aandacht geeft en een steuntje in de rug biedt. Nu ze in de wereld van de jeugdzorg werken, komt die kennis goed van pas.

Arno, jij ging aanvankelijk naar de hotelschool. Dat is wel iets anders dan je huidige werk.

‘Ik zie zelf veel overeenkomsten. Het begint met gastvrijheid en een welkom gevoel. Dat is regel 1 in de hospitalitybranche. In de wereld van de jeugdzorg zou vriendelijkheid ook regel 1 moeten zijn. Vaak is dat ook zo. Maar soms voelen ouders en kinderen zich niet welkom in onze sector en dat is begrijpelijk, want ze lopen vast in hun leven. Maar ze moeten zich wel welkom voelen bij ons. We willen bij Jeugdbescherming Gelderland wel echt contact maken.’

Wat is dat, contact maken?

Arno: ‘Het is méér dan goedendag zeggen en je naam, functie en rugnummer bekendmaken. Het gaat over aanvoelen en begrip tonen om vandaaruit te ontdekken wat mogelijkheden zijn om te helpen. Vaak zitten mensen niet op ons te wachten.’

Senel: ‘Ik herken dat. Bij contact maken hoort ook erkenning geven aan het gezin en uitgaan van de nobele intenties van de ouders. Wij gingen weleens ergens heen met een plan, zo van: “Wij gaan het hier regelen.” Maar dat zorgt vaak voor weerstand. We hebben geleerd om er allereerst gewoon te zijn in plaats van formele brieven te sturen. We hebben afgesproken dat we meer bellen met de mensen en op bezoek gaan, in plaats van brieven te sturen. Als een gezinsvoogd wordt gewisseld, belt de teamleider de mensen op en zegt: “Wat vervelend voor jullie, weer een nieuw gezicht.” Als een ondertoezichtstelling wordt uitgesproken, zijn we op de rechtbank aanwezig, zodat we na afloop kunnen vragen hoe de mensen het ervaren hebben. Echt contact maken is veel belangrijker dan met onze laptop in ons rugzakje een plan van aanpak komen presenteren. Dan zie je de mensen denken: waarom kom jij je in vredesnaam met mijn gezin bemoeien?’

Hoe kon die formele benadering in de jeugdzorgsector gebeuren?

Arno: ‘Na de jaren zeventig wilde de sector van haar softe geitenwollensokkenimago af en ontstond verzakelijking. Daarbij hoorde het begrip “professionele afstand”. Ik vind dat een gek begrip. Die afstand is niet de oplossing. Daarom spreek ik liever van “professionele nabijheid”. Wees nabij, zonder dat je wordt meegezogen in de zorgen van een gezin. Toen ik tien jaar geleden in de jeugdzorg begon, was ik verbaasd over de formele omgang met de mensen voor wie we werken. Ze werden “cliënt” genoemd. Met zo’n woord zet je bewust iemand op een voetstuk om vervolgens de afstand zo groot mogelijk te laten zijn. Inmiddels spreken we over “kinderen”, “jongeren” en “gezinnen”. En we noemen gewoon hun namen. Dat is een belangrijke ontwikkeling.’

Past het JIM-concept in deze visie van nabijheid?

Arno: ‘Bij uitstek! Ik spreek weleens mensen die totaal stukgelopen zijn op de professionele hulpverlening. Als ik hun vraag hoe het komt dat ze er nu dan toch zo stabiel bij zitten, zeggen ze altijd dat het komt doordat iemand – zoals vrienden, kennissen of een leraar – hen wél heeft gezien als een heel persoon en hen heeft aangemoedigd toen het zwaar was. Dan denk ik: als zo’n JIM-achtig figuur uit het leven van de jongeren dat voor elkaar krijgt, moeten we naar zulke mensen op zoek gaan. Om die reden willen wij sinds kort werken met burgervoogden, omdat er een afstand bestaat tussen uit huis geplaatste jongeren en hun professionele voogd. We proberen dat zelfs te realiseren bij kinderen onder voogdij, door te onderzoeken of er iemand in hun netwerk is die burgervoogd wil en kan zijn. Iemand die dichtbij is én blijft, ook nadat een jongere 18 wordt.’

Veilige en warme band

Op www.burgervoogd.nl wordt uitgelegd wat een burgervoogd is. ‘Een burgervoogd is een betrouwbare volwassene, die stevig in zijn schoenen staat. Iemand die bereid en in staat is om op te treden als pleitbezorger van het kind. Iemand die kan en wil samenwerken met de instellingen waarmee het kind te maken krijgt en met het sociale netwerk van het kind, waaronder de ouders. Iemand die een veilige en warme band kan opbouwen en bereid is om er te zijn op belangrijke momenten in het leven van een kind. Nu en later.’

Het gaat dus om een ‘echt mens’ en niet om iemand die aan een instelling verbonden is. ‘Dat kan voor een kind of jongere een groot verschil zijn, vooral als het iemand is die zij zelf uit kunnen kiezen,’ vertelt Arno. ‘Dat ze vragen: “Wil jij mijn JIM of wil jij mijn voogd zijn?” Dat zijn mensen die belangrijk zijn in het leven van de jongeren. Dat kan een tante, vriend of kennis zijn.’

Maar stel nu dat een jongere een ex-bajesklant of een drugsdealer uitkiest als JIM of burgervoogd?

Arno: 'Je moet er met elkaar natuurlijk goed naar kijken. De belangrijkste vraag is: is deze persoon in staat om emotioneel op lange termijn een goede JIM of voogd te zijn? Ook jongeren die 18 jaar zijn – en dus in principe niet meer in aanmerking komen voor jeugdzorg – hebben baat bij iemand die hen kan blijven ondersteunen.'

Sanel, zal de komst van JIM of burgervoogdij jouw werk veranderen?

Sanel: 'In Tiel, waar ik werk, werken we er nog niet mee. Maar van collega's die er al wel mee werken hoor ik dat hun rol inderdaad verandert. De burgervoogd neemt immers werk over van de gecertificeerde instellingen. Dan zijn wij overbodig. Het principe is juist dat als er een burgervoogd is, wij overbodig zijn en dus ook verdwijnen, en dat juichen we van harte toe.'

Arno: 'Het vraagt tijd en maatwerk om te onderzoeken bij welk kind er iemand is die dat zou kunnen en willen doen. De burgervoogd vervult immers de rol van de gecertificeerde instelling, met alle rechten en plichten. Voor het kind of de jongere kan het heel goed zijn dat er langdurig iemand is die alles voor hem regelt en die hij vertrouwt. Dan zijn wij overbodig. Maar er zijn ook veel situaties waarbij het beter is dat wij de voogdij uitvoeren.'

Is het de bedoeling dat een jongere in Gelderland een burgervoogd én een JIM krijgt?

Arno: 'In Nijmegen gaan we actief aan de slag met het vinden van een JIM voor iedere jongere. Die ervaringen nemen we mee en op termijn willen we dat ook in andere plaatsen doen. Dat gaat stapje voor stapje, samen met betrokken partijen. Het zoeken naar een burgervoogd begint in een andere situatie, dat is voor een kind dat niet thuis woont, maar in bijvoorbeeld een instelling of gezinshuis. Een JIM probeert juist steunend te zijn in de situatie waarin het kind of de jongere woont, om te voorkomen dat uithuisplaatsing nodig is.'

Sanel: 'Ik ben zelf enthousiast geworden voor JIM tijdens een meeting in Amsterdam. Ik heb toen contact opgenomen met Stichting JIM en dat leidde tot een gesprek in Tiel. De duurzaamheid van JIM spreekt me het meest aan. Wij zijn er tijdelijk en dan gaan we weer weg. Soms zie je dat in een hulpverleningstraject van vier maanden alles koek en ei lijkt. Als vervolgens de hulpverlening weg is, gaat het weer mis. Als er een JIM in dat proces was geweest en blijft, zou dat waarschijnlijk niet gebeurd zijn. Naast het duurzame aspect spreekt het me aan dat een JIM heel gewoon is. Het is gewoon iemand die je kent en vertrouwt. Jongeren zeggen weleens tegen me: "Jij helpt me, omdat het je werk is." Ik doe mijn werk met heel veel passie, maar ik kan ze geen ongelijk geven. De JIM is er toch al, voor hem is het geen werk.'

Arno: 'Inderdaad, veel jongeren zeggen: "Het is jouw werk, maar het is mijn leven." Daarmee geven ze ook aan: ik heb iets nodig in mijn leven dat bij mijn leven hoort. Het is een interessante vraag of professionals óók een JIM of burgervoogd kunnen worden. Sanel doet dat eigenlijk al.'

Vertel eens, Sanel?

Sanel: 'Als een traject is afgelopen, ga ik nog weleens naar een verjaardag van een jongere. Met een jongen heb ik afgesproken: "Ik ben jouw vage kennis." Als vage kennis rijd ik na mijn werk weleens naar zijn huis toe. Gewoon om even te vragen: "Hoe is het, jongen?" Hij vertelt dan bijvoorbeeld dat hij zijn autorijles spannend vindt. Of hij appt me dat hij ruzie heeft met zijn moeder.'

Moet een professional dat wel willen? Houd je dan wel voldoende afstand?

Sanel: ‘Dat zeggen collega’s inderdaad ook en ze waarschuwen me om het niet te doen. Maar ik weet zelf wat ik wel en niet kan doen. Ik beloof ook geen dingen die ik niet kan waarmaken. Ik maak het ook klein: ik zit daar niet elke week, hij appt me gewoon. Je moet toch gewoon menselijk contact met iemand kunnen hebben?’

Arno: ‘Dit is inderdaad de kern van waar het om draait. De persoonlijke betrokkenheid bij mensen is essentieel in ons werk. Dát maakt het werk nu juist zo bijzonder.’

Arno, dus jij trapt als werkgever niet op de rem als Sanel na werktijd afsprekt met jongeren?

Arno: ‘Nee. Maar tegelijkertijd moeten onze medewerkers wel ook voor zichzelf blijven zorgen. Ze moeten niet ingezogen worden in de complexe problemen van de gezinnen waarin ze komen. Ik vergelijk ons werk in de gezinnen weleens met werken met gevaarlijke stoffen. Als je niet oppast, neemt de hulpverlener de emoties en stress van deze gezinnen over. Je moet echt goed op jezelf letten, want het gevaar dat je de stress overneemt, is groot.’

Sanel: ‘Zeker. En de andere kant is er ook: als ik niet naar een verjaardag van een jongere zou mogen vanwege een of andere regel, dan heeft dat effect op mijn werkplezier. Want daar haal ik juist voldoening uit. En ik snap ook wel dat ik dat niet bij mijn hele caseload moet doen. Dat is ook niet nodig. Maar in dit geval geldt: deze jongen heeft niets, niemand, nada.’

Ook geen JIM dus.

Sanel: ‘In dit geval niet. Maar we gaan nu dus altijd op zoek naar eigen wortels, mensen in het eigen netwerk.’

Arno: ‘Dat is wat mensen primair nodig hebben. Je kunt iemand allerlei diagnoses, remedies en therapieën aanbieden. Maar daarnaast heb je gewoon mensen in je eigen netwerk nodig die er voor je willen zijn. In het huidige systeem van normen, protocollen en systemen is het belangrijk dat we onderkennen dat dat eigen netwerk het verschil maakt voor jongeren.’

Je hoort ook wel cynische geluiden: ‘JIM is de zoveelste hype in jeugdzorgland.’

Arno: ‘Ja, in deze wereld zie je een tsunami aan projecten. JIM wordt misschien ook zo ervaren. Het kan best dat JIM een hype is en dat het woord over twintig jaar nooit meer wordt gebruikt. Maar waar het om draait is het dieperliggende verhaal: dat een jongere in nauw contact staat met zijn eigen netwerk. Dat is essentieel! We moeten terug naar het gewone leven om goed voor elkaar te zorgen. Er zijn te veel verhalen van jongeren die aangeven: jeugdzorg heeft mij niet geholpen. Soms zijn ze er zelfs slechter van geworden. En als bestuurder denk ik dan ook: als het niet geholpen heeft, was het zonde van het geld. We hebben ook een verantwoordelijkheid voor het goed besteden van gemeenschapsgeld.’

Ik-gericht

Arno wijst op het belang van de hele samenleving om jongeren die dat nodig hebben te helpen: ‘Dus ook de bedrijfsleider bij Albert Heijn heeft zijn verantwoordelijkheid naar de vakkenvullers op zaterdag. Het spreekwoord *It takes a village to raise a child* is hier van toepassing. We moeten het samen doen.’

Sanel: ‘Klopt, als hulpverleners hebben we baat bij zo’n samenleving. Als ik mijn moeder en oma spreek, dan hoor ik dat het vroeger heel normaal was dat je naar elkaar omzag. Je vroeg makkelijker aan

je buurvrouw of ze even wilde oppassen. In gezinnen uit niet-Nederlandse culturen ontmoet ik vaak een tante of een oma die vraagt: “Wat kunnen we doen?” Onze Nederlandse samenleving is wel heel erg ik-gericht. Mijn jongeren zijn gebaat bij meer “wij” en ikzelf trouwens ook. Onze jongeren zijn een zorg voor ons allemaal, en niet alleen voor de jeugdbeschermingshulpverleners.’

Niet voor niets hield Jan Terlouw bij De wereld draait door een pleidooi voor het touwtje uit de voordeur.
Senel: ‘Precies, dát soort verhalen hoor ik ook van mijn moeder. Misschien ben ik een naïeve trut, maar waarom kan dat nu niet meer? Wat dat betreft ben ik blij met het boek *De meeste mensen deugen* van Rutger Bregman. Halleluja, denk ik dan. Laten we daarvan uitgaan. Wij, hulpverleners, kunnen ook wel mopperkonten zijn als we bij een probleemgezin komen. Maar ik kan ook denken: deze mensen deugen ook! De meeste ouders willen het beste voor hun kind. Daarom wil ik zoeken naar de nobele intentie van mensen, ook als ze mij misschien niet direct vertrouwen.’

Kan een JIM helpen om die vertrouwensband tot stand te laten komen?

Senel: ‘Zeker, want dat is iemand die ze sowieso vertrouwen. Een JIM kan hier absoluut bij helpen.’

Arno: ‘De JIM kan een goede vertaling geven vanuit de beleving van de jongere. Een JIM is geen bemiddelaar, maar wel een helper op de communicatielij. Mensen zitten soms zo vast in hun eigen ideeën. Contact maken met mensen die wantrouwig zijn is heel moeilijk. Soms moet je dan een knoop doorhakken in het belang van het kind, met het risico dat je beide ouders tegen je in het harnas jaagt. Het is echt een balanceeract. Juist omdat JIM geen officiële partij, maar een informele mentor is, kan hij goed helpen in dit proces.’

Zijn er ook nadelen aan het concept?

Arno: ‘Je kunt van alles bedenken: de JIM gaat op de stoel van de hulpverlener zitten of juist op die van de ouders. Of je hoort dat een jongere écht geen eigen netwerk heeft, of een heel slecht netwerk. Maar vaak blijkt dat er wel iemand te vinden is.’

Senel: ‘Ik ben nog wel benieuwd hoe de JIM geborgd is in het hele proces. Bij een ingewikkelde echtscheiding is het echt complex. Hoe voorkom je dat een JIM geen partij trekt voor een van beiden?’

Evelien Tonkens, hoogleraar Burgerschap en Humanisering van de Publieke Sector aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht, noemde de JIM-aanpak ‘een soort belediging van professionals’. Met de komst van JIM zou de jeugdzorg ‘deprofessionaliseren’ en is het gezag van de ‘professional in het geding’.

Arno: ‘Prima.’

Senel: ‘Inderdaad, dat is juist alleen maar goed. We moeten onszelf niet op een voetstuk zetten.’

Arno: ‘Waar het om gaat, is dat je in de professionalisering kijkt naar wat werkelijk waarde toevoegt aan mensenlevens. Als dát professionalisering is, juich ik het toe. Maar meestal gaat professionalisering over veel bijzaken, terwijl de kinderen in de kou staan te wachten tot ze geholpen worden.’

Maar de andere kant is dat werkers in de jeugdzorg bepaalde kennis hebben die een JIM, burgervoogd of de buurvrouw niet heeft.

Senel: ‘Zeker. Maar het kan ook samengaan. Het is niet: JIM erin, hulpverlening eruit. Nee, we trekken samen op.’

‘Als je het doet, moet je het goed doen’

Simone Kukenheim

De zorgregio Groot-Amsterdam kreeg vier ton van het Transformatiefonds om jeugdzorgorganisaties met JIM te laten werken. Simone Kukenheim, wethouder Zorg, Jeugd(zorg), Beroepsonderwijs en Sport in Amsterdam, juicht het werken met JIM toe. Maar, benadrukt zij, ga weloverwogen te werk.

Simone Kukenheim steekt tijdens een lunch op haar werkkamer op het hoofdstedelijke stadhuis haar enthousiasme voor JIM niet onder stoelen of banken. Dat is niet zonder reden. ‘Uit onderzoek blijkt dat veel jongeren in de jeugdzorg weinig erkenning krijgen voor wie ze zelf zijn of voor wat ze vinden. Ze hebben het idee dat er niet naar hen geluisterd wordt. Als je je niet veilig voelt, kan hulpverlening op zichzelf een trauma worden. Op die manier hebben veel jeugdigen geen vertrouwen in de hulp die ze krijgen.’

Welke rol kan een JIM daarin spelen?

‘Een JIM kan het eigenaarschap over hun eigen pad verstevigen. Een JIM kan jongeren helpen om te erkennen wie zij zijn en wat ze echt nodig hebben. Een JIM kan zo een gezonde relatie ontwikkelen met hulpverlening en op lange termijn een betere start geven. Nu zie je dat jongeren blij zijn als ze 18 jaar worden en van de hulpverlening af zijn. Maar als professionals maken we ons grote zorgen om deze jongeren. Het zou goed zijn als ze blijven praten over hun trauma’s. Een JIM kan de jongere begeleiden in die overgangperiode waarin de hulpverlening wegvalt maar het leven nog niet helemaal op de rit is.’

Welke verhalen van jongeren en JIM’s troffen je?

‘Ik moet denken aan twee jongvolwassenen: twee vrienden, waarvan de een JIM was van de ander. De JIM vond het heel vanzelfsprekend wat hij deed. “Jullie noemen mij nu wel JIM,” zei hij, “Maar ik ben gewoon een vriend en dit is wat vrienden voor elkaar doen.” Dat is mooi, dat mensen hun natuurlijke rol gewoon pakken. Die natuurlijke rol hebben professionals bevestigd. Een andere keer sprak ik een JIM die een tante van het kind was. Het kind wist: als er iets is, dan kan ik naar die tante toe. Idealiter is de wereld op een natuurlijke manier geordend; kinderen moeten altijd het gevoel hebben dat ze naar een van hun ouders kunnen gaan. Maar soms is het goed als er iemand anders aan die orde wordt toegevoegd, zoals die tante.’

Mensen vergelijken het JIM-concept weleens met vroeger, toen het heel normaal was dat mensen er voor elkaar waren, zonder dat die 'JIM' genoemd werden.

‘Dat snap ik, maar vroeger was niet alles beter. Je kunt wel zeggen: “Vroeger konden kinderen altijd naar hun tante toe”, maar destijds werden kinderen niet altijd goed geholpen als ze problemen hadden. Er was soms helemaal geen hulpverlening voor kinderen die in de knel zaten. We zijn tegenwoordig veel kritischer op goede en veilige zorg voor kinderen. De volgende slag die we moeten maken is om zorg aan te bieden aan een specifiek kind in plaats van dat een kind ingepast moet worden in een zorgaanbod. Dan blijkt dat het verstandig is om kinderen het eigenaarschap te geven over wat er gebeurt en dat ze contact blijven houden met de omgeving waarvan ze houden. Een JIM doet dat en het past bij de transformatie die in de jeugdzorg gaande is.’

Zijn er ook valkuilen aan het JIM-concept?

‘De bedenkers van het JIM-concept hebben diepgaand onderzoek gedaan. De valkuil is dat professionals zonder de goed doordachte JIM-methodiek aan de slag gaan met JIM. Het is niet goed als hulpverleners zomaar iemand uit het netwerk van de jongeren plukken en die tot coach bombarderen. Dan ondermijnt je het concept, raak je de kwaliteit kwijt en verlies je de effectiviteit. Het is niet gunstig als JIM aan kracht verliest. Als je het doet, moet je het goed doen. Concreet betekent dat dat professionals getraind moeten worden met de JIM-training.’

Zijn er nog meer uitdagingen?

‘Veel hulpverleners zijn opgeleid met het idee dat ze werk en privé gescheiden moeten houden. Ze hielden een grote afstand tot de mensen met wie ze werken. Nu zie ik dat het normaler wordt dat er meer gewoon menselijk contact is tussen hulpverleners en jongeren. Natuurlijk moeten ze er daarbij wel voor waken dat ze hun professionele grenzen niet overgaan.

Jongeren vertellen mij dat de hulpverleners aan wie ze veel gehad hebben, in staat waren om wederkerig contact te maken. Dat zijn hulpverleners die ook wat van zichzelf laten zien en niet alleen aan eenrichtingsverkeer doen. De JIM-methodiek maakt het makkelijker om die transformatie mogelijk te maken.’

Ongeveer de helft van de zorgregio's in Nederland werkt met JIM. Heb je tips voor de regio's die nog niet met JIM werken?

‘Ik heb vooral tips voor mijn eigen regio. Ik zie dat JIM nog niet overal in onze regio wordt ingezet. Dat kan allerlei redenen hebben. Maar er is nog een wereld te winnen, vooral bij jongeren met ernstige en complexe problematiek. Zij kunnen echt baat hebben van een JIM. Het is dan wel zaak dat ze werken volgens de erkende JIM-methodiek.’

Heb je in je eigen leven weleens een inspirerende coach gehad die veel voor je betekende?

‘Dat het belangrijk is om naast je ouders iemand te hebben die je stimuleert, is voor ieder mens, en dus ook voor mij, belangrijk. Het kan per levenssituatie verschillen wie zo'n rol vervult. Op het ene moment is het misschien een familielid, terwijl op een ander moment een vriend veel voor je betekent.’